

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»

Кафедра українознавства, культури та документознавства

Кваліфікаційна робота

БІБЛІОХАБ ЯК ЦЕНТР КОМУНІКАЦІЇ З ЦІЛЬОВИМИ
АУДИТОРІЯМИ (НА БАЗІ ЦЕНТРАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ ПОЛТАВСЬКОЇ
МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ)

Студентки 4 курсу групи 401-ГД
спеціальності 029 «Інформаційна,
бібліотечна та архівна та справа» _____ Ворони Вікторії Олександрівни

Науковий керівник:

к.філол.н., доцент _____ Мартиросян Людмила Іванівна

Консультант:

к.філол.н., доцент _____ Чередник Людмила Анатоліївна

Завідувач кафедри

д.і.н., професор _____ Передерій Ірина Григоріївна

Полтава 2024

Деканові
факультету філології, психології та
педагогіки
Національного університету
«Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка
Анні АГЕЙЧЕВІЙ
студентки групи 401-ГД
спеціальності 029 Інформаційна,
бібліотечна та архівна справа
Ворони Вікторії Олександрівни

ЗАЯВА

Прошу затвердити тему кваліфікаційної роботи: Бібліохаб як центр комунікації з цільовими аудиторіями (на базі Центральної бібліотеки Полтавської міської територіальної громади).

Науковим керівником прошу призначити кандидата філологічних наук, доцента, доцента кафедри українознавства, культури та документознавства Мартиросян Людмилу Іванівну.

12.02.2024

Вікторія ВОРОНА

Завідувач кафедри

Ірина ПЕРЕДЕРІЙ

Керівник

Людмила МАРТИРОСЯН

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка»

Факультет філології, психології та педагогіки
Кафедра українознавства, культури та документознавства
Спеціальність 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри українознавства, культури та
документознавства _____ Ірина ПЕРЕДЕРІЙ

“ ____ ” _____ 2024 року

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРУ

Ворони Вікторії Олександрівни

1. Тема роботи: Бібліохаб як центр комунікації з цільовими аудиторіями
(на базі Центральної бібліотеки Полтавської міської територіальної громади)

Керівник роботи : к. філол. н., доц. Мартиросян Людмила Іванівна

2. Термін подання роботи 12.06.2024 р.

3. Мета й завдання кваліфікаційної роботи: дослідити моделі та
інструменти комунікації у бібліохабі на прикладі Центральної бібліотеки
Полтавської міської територіальної громади.

4. Консультанти розділів

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Бібліохаб як інноваційний складник соціокультурного простору	Чередник Л.А., к.філол.н., доцент	22.02.2024	03.06.2024

Дата видачі завдання

20.02.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітки
1	Теоретична частина	11.03.24– 30.03.24	39 %
2	Аналітична частина	01.04.24 – 25.04.24	35 %
3	Проектна частина	26.04.24 – 18.05.24	26 %
4	Виготовлення ілюстративного матеріалу та підготовка до захисту	20.05.24 – 04.06.24	100%
5	Захист роботи	25.06.2024 або	

Бакалавр _____
(підпис)

Вікторія ВОРОНА

Керівник роботи _____
(підпис)

Людмила МАРТИРОСЯН

Консультант роботи _____
(підпис)

Людмила ЧЕРЕДНИК

АНОТАЦІЯ

Ворона В. О. Бібліохаб як центр комунікації з цільовими аудиторіями (на базі Центральної бібліотеки Полтавської міської територіальної громади). Спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», освітня програма «Документознавство та інформаційна діяльність», Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2024.

У бакалаврській роботі розглянуто діяльність бібліохабів як центрів комунікацій з громадськістю. Також досліджено концепцію вільного простору, адаптацію інформаційно-бібліотечних послуг до сучасних потреб користувачів, використання інтерактивних технологій та створення функціональних зон. Представлено рекомендації для подальшого розвитку бібліотеки як багатофункціонального центру розвитку громади.

Ключові слова: бібліохаб, вільний простір, бібліотека, інновації, інформаційно-бібліотечні послуги, комунікація.

78 с., 64 джерела.

ABSTRACT

Vorona Viktoriia. Bibliohub as a center of communication with target audience (based on Poltava Territorial Community Central Library). Specialty 029 Information, library and archives, specialization «Documentation and Information Activity». National University «Yuriy Kondratyuk Poltava Polytechnic», Poltava, 2024.

The bachelor thesis examines the activities of library hubs as centers of communication with the public. The concept of free space, the adaptation of information and library services to the modern needs of users, the use of interactive technologies and the creation of functional zones were also investigated. Recommendations for the further development of the library as a multifunctional community development center are presented.

Keywords: bibliohub, free space, library, innovations, information and library services, communication.

78 p., 64 sources.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	
ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. БІБЛІОХАБ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ СКЛАДНИК СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ	11
1.1. Концепція вільного простору у бібліохабі	11
1.2. Специфіка інформаційно-бібліотечних послуг у бібліохабах	21
РОЗДІЛ 2. ЦЕНТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА ПОЛТАВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ – ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЖИТТЯ ГРОМАДИ	30
2.1. Створення сучасного комунікаційного простору в Центральній бібліотеці Полтавської міської територіальної громади.....	30
2.2. Використання інтерактивних технологій для залучення цільової аудиторії	40
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЦБ ПМТГ ЯК БІБЛІОХАБУ	50
3.1. Упровадження нових форм та методів роботи бібліотеки	50
3.2. Пропозиції щодо розвитку бібліотечного простору ЦБ ПМТГ	60
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ	71

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЦБ ПМТГ – Центральна бібліотека Полтавської міської територіальної громади

ВПО – внутрішньо переміщенні особи

УІК – Український інститут книги

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасні бібліотеки зазнають значних змін, виходячи за межі традиційного місця для сховища книг і перетворюючись на динамічні, багатофункціональні простори, які пропонують широкий спектр послуг і можливостей для користувачів. Концепція бібліохабу як центру спілкування з громадськістю відповідає сучасним потребам розвитку соціокультурного простору, що робить обрану тему дослідження актуальною.

Користувачі бібліотек XXI століття очікують мати не лише доступ до бібліотечного фонду, але й можливості спілкуватися, обмінюватися ідеями, отримувати нові знання та навички, брати участь у заходах. Бібліохаби як новітні формати діяльності книгозбірень сьогодення задовольняють ці потреби, створюючи відкритий креативний та інклюзивний простір для всіх. Вони стають платформами для діалогу та співпраці між різними групами населення.

Питання функціонування бібліохабів досліджувало багато українських і зарубіжних учених, серед них: В. Загуменна, О. Макарова, О. Желай, С. Головаха, І. Тюрменко, Л. Шестопалова, І. Булахова, Л. Присяжна, Л. Халецька, О. Бруй, І. Передерій, М. Г. Крауз, Е.Геччі, М. Прімаруру та ін. Проте ще чимало проблем залишаються невирішеними, наприклад, дотепер існує декілька дефініцій поняття «бібліохаб» і відсутнє унормоване тлумачення терміна.

Мета кваліфікаційної роботи – дослідити моделі та інструменти комунікації у бібліохабі на прикладі Центральної бібліотеки Полтавської міської територіальної громади.

Відповідно до мети дослідження поставлені такі **завдання**:

1. Проаналізувати теоретичні основи функціонування бібліохабів.
2. Дослідити види комунікацій бібліохабу з різними цільовими аудиторіями.
3. Розробити рекомендації щодо подальшого розвитку ЦБ ПМТГ як бібліохабу.

Об’єкт дослідження – бібліохаб як інтегрована частина сучасної бібліотечної системи.

Предмет дослідження – роль бібліохабу як центру комунікації з цільовою аудиторією (на прикладі Центральної бібліотеки Полтавської міської територіальної громади).

Методи дослідження. У роботі використані такі наукові методи, як: аналіз, синтез, узагальнення, контент-аналіз.

Наукова новизна полягає у тому, що під час дослідження було узагальнено й систематизовано практичний досвід Центральної бібліотеки Полтавської міської територіальної громади у створенні сучасного комунікаційного простору та його впливу на залучення цільової аудиторії.

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані для покращення якості бібліотечно-інформаційних послуг книгозбірень в інших бібліотеках міста Полтави та різних регіонів України.

Апробація результатів дослідження. Окремі положення кваліфікаційної роботи було представлено на студентських наукових конференціях та опубліковано у вигляді тез:

1. Ворона В. О. Бібліохаб як сучасна модель діяльності бібліотеки. *Актуальні питання інформаційної діяльності: теорії та інновації*: зб. матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конф., м. Одеса, 20-21 березня. 2024 р. / під заг. ред. В. Г. Спрінсяна. Одеса : Одеська політехніка, 2024. С. 65–70.

2. Ворона В. О. Специфіка бібліотечно-інформаційних послуг у бібліохабах. *Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері*: збірник матеріалів ІХ Всеукраїнської наукової студентської конференції (м. Вінниця, 12 квітня 2024 р.) / ред. кол. Г. П. Лукаш, О. М. Анісімова та ін. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2024. С. 94–97.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та джерел, який налічує 64 найменування. Загальний обсяг роботи – 78 сторінок.

РОЗДІЛ 1. БІБЛІОХАБ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ СКЛАДНИК СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

1.1. Концепція вільного простору у бібліохабі

Глобалізаційні процеси, що відбуваються в сучасному світі, торкаються всіх сфер життя, не є винятком і бібліотечна галузь. Зростання міжнародного обміну інформацією та культурними цінностями викликає необхідність адаптації бібліотек до нових умов. Крім того, цифрова трансформація суттєво впливає на функціонування бібліотек та організацію бібліотечного простору загалом. Прикметно, що завдяки цифровізації бібліотеки можуть надати користувачам доступ до електронних ресурсів, цифрових колекцій та онлайн-платформ не тільки для навчання, а й спілкування. Це розширює можливості цільової аудиторії. Але, попри широке впровадження інформаційних технологій та комп'ютеризацію, сучасні бібліотеки не можуть повністю задовольнити потреби всіх груп користувачів.

Директорка Українського інституту книги (УІК) Олександра Коваль на польсько-українській конференції «Читання для демократії», що відбулася 25 травня 2023 року, зазначила, що «в Україні є 12 тисяч публічних бібліотек, з яких активно працюють лише 3-4 тисячі. та надавати послуги користувачам» [14]. А це є свідченням того, що існує суттєвий брак доступних та якісних бібліотечних послуг для більшості українців. Тому, на її думку, виникає необхідність:

1) Модернізації бібліотек (оновлення та поповнення бібліотечного фонду сучасною літературою; придбання нового обладнання та програмного забезпечення; створення комфортних місць для читання, роботи та відпочинку; забезпечення доступу до мережі Інтернет).

2) Підвищення кваліфікації бібліотекарів (навчання бібліотекарів новим технологіям, удосконалення знань і навичок у сфері інформаційного пошуку та обслуговування користувачів).

3) Використання новітніх технологій (упровадження нових бібліотечних систем і технологій; використання онлайн-ресурсів, зокрема,

соціальних мереж, що допоможе залучити нову аудиторію та полегшить спілкування з користувачами) [14].

Варто зазначити, що сучасна тенденція до створення нових форматів бібліотек відповідає потребам глобалізованого суспільства у доступі до знань, творчості та спілкуванні. Нові типи бібліотек, до прикладу такі, як бібліотеки-музеї, медіабібліотеки, бібліотеки-музеї, бібліотеки-клуби, бібліохаби та інтелект-центри, стають не лише місцями для зберігання та поширення інформації, а й осередками культурного життя та освітнього розвитку міста, містечка чи територіальної громади загалом. Вони сприяють розширенню можливостей користувачів у виборі того, як саме ті бажають взаємодіяти з бібліотекою та обирати шляхи отримання знань.

За свідченням практиків, бібліотека-кафе та кафе-читальні створюють затишну атмосферу, де користувачі можуть поєднувати дозвілля з пізнавальною та творчою діяльністю.

Бібліотеки-музеї сприяють збереженню культурної спадщини з можливістю вивчення та дослідження історії.

Інтелект-центри стають місцями активного обміну думками та спільного навчання.

З-поміж цих інноваційних форматів сучасний BiblioHub вирізняється своєю гнучкістю та комплексним підходом до потреб користувачів.

Необхідно зауважити, що нині відсутня загальноприйнята дефініція поняття «бібліохаб». Це пояснюється тим, що цей термін є досить новим, його комплексне розуміння ще не усталене, і саме поняття не є універсальним. За відсутності унормованих визначень цього поняття науковці і практики шукають власні підходи до його визначення.

Так, дослідниці Л. Туровська та Т. Коваль зазначають, що сучасні бібліотеки «еволюціонують у динамічні інформаційні центри, які обслуговують як традиційні, так і віртуальні спільноти» [23, с. 43]. Цей процес супроводжується оптимізацією спектру послуг, розробленням перспективних концепцій розвитку [23, с. 44].

О. Гранкіна наголошує, що «перетворення бібліотеки на вільний, загальнодоступний, культурний і демократичний простір є важливим фактором розвитку сучасних бібліотек» [11, с. 12]. У цьому процесі мають бути задіяні не лише окремі бібліотеки, а й вся бібліотечна система загалом, яка має бути трансформована в унікальну мережу таких локацій, рівномірно розташованих у місті. Науковиця вважає, що більш доцільним є термін не «бібліохаб», а «оціум-бібліотека», оскільки «оціум» з латини означає «відпочинок, робота на дозвіллі» [40].

Деякі дослідники вважають, що бібліохаб – «це лише структурний підрозділ бібліотеки (інформаційний центр) чи модернізоване із сучасним дизайном приміщення книгозбірні або окрема кімната, обладнана для проведення тренінгів, майстер-класів та інших заходів знаннями» [49, с. 36].

Згідно з думкою Т. Козицької, авторки проєкту «БібліоХаб: сучасний простір у центральній бібліотеці міста», бібліохаб є: «окремою кімнатою для спільної праці, проведення тренінгів, лекцій, майстер-класів» [24, с. 315]. Також вона підкреслює, що не будь-який простір може називатися бібліохабом. Важливо, щоб він відповідав певним критеріям та виконував низку функцій, насамперед таких, як:

- забезпечення доступу до інформації та знань;
- створення умов для спільної роботи та співпраці;
- підтримка навчання та саморозвитку;
- покращення розвитку культури та творчості;
- стає центром спілкування та обміну знаннями [24, с. 316].

Працівники Запорізької обласної наукової бібліотеки послугуються у своїй роботі таким визначенням: «Бібліохаб – це сучасний багатофункціональний, вільний і доступний бібліотечний простір для спілкування, соціальних ініціатив, особистісного розвитку, навчання, творчості та активного дозвілля» [5].

I. Закомірний, який очолює Управління культури Деснянської районної адміністрації, у статті «Бібліохаб – сучасний культурно-освітній простір для дітей, молоді та дорослих» охарактеризував бібліохаб як «відкритий багатофункціональний простір із широким спектром послуг» [20, с. 6]. Крім того, за його словами, така форма діяльності цього закладу культури уможлиблює доступ до книжкових колекцій, розширює обрії отримання знань та інформації завдяки новим підходам і сучасним технологіям. Також важливого значення надається зонуванню приміщення бібліохабу відповідно до сучасних стандартів, що, безсумнівно, забезпечує зручність та багатофункціональність простору.

Тобто, підсумовуючи усі наведені вище погляди, можна сказати, що дотепер відсутнє усталене й загальноприйняте визначення поняття «бібліохаб», що, на нашу думку, пояснюється різноманітністю функцій та послуг, які передбачає ця форма діяльності.

Варто зазначити, що в Україні бібліохаби лише починають створюватися. Так, однією з перших книгозбірень, яка розпочала впроваджувати концепцію бібліохабів в Україні, була бібліотека імені Лесі Українки для дітей та юнацтва у місті Києві. Зокрема, у 2016 році тут було відкрито «Інноваційний центр», який мав багато спільного з сучасними бібліохабами. У ньому було створено чудовий простір для колективної праці, тренінгів, лекцій та інших заходів.

Активніше концепція створення бібліохабу почала набирати популярності після початку реалізації проекту «Сучасний бібліотечний простір – БібліоHUB» 2017 року. Відповідно до цього документа передбачалася модернізація бібліотек з перетворенням їх у сучасні простори, які надихають зовні і всередині, сприяють втіленню ідеї «навчання протягом життя», дозволяють зустрітись із друзями та змістовно відпочити, долучають до соціальної взаємодії. Наразі учасниками програми вже стали вісім бібліотек у семи районах Києва. [42]. Назвемо ці столичні заклади культури.

Насамперед, вартий уваги досвід співробітників Центральної бібліотеки імені Тараса Шевченка для дітей м. Києва. Її перебудова проводилася кілька років поспіль під гаслом «Ламаємо стіни та стереотипи». Слід підкреслити, що

самі працівники закладу виявили неабияку зацікавленість у цьому процесі. І хоча у назві є слово «дитяча», але здавна відомо, що не існує обмеження за віком для відвідування бібліотеки. Нині бібліохаб обладнано ігровою зоною для малюків і зонами відпочинку для дорослих, де також доступний безкоштовний Wi-Fi. Крім того, цей заклад регулярно організовує різноманітні культурні та освітні програми, а саме: літературні вечори, концерти, презентації та майстер-класи. Також у бібліотеці проводяться численні профорієнтаційні програми, зустрічі з дитячим психологом, а також на безоплатній основі діють різні гуртки.

Нині в бібліохабі пропонують інтерактивне навчання через цікавий проєкт «Розумники. Smart Kids». Крім того, створено 3D-тур бібліотекою для більшої зручності. Однією з найпопулярніших інновацій в оновленому просторі є комфортна тераса на даху, яка є особливо популярною влітку, оскільки там можна чудово провести час та зробити чудові фотографії [64]. Показово, що після ремонту бібліотеки її постійними читачами є понад 20 тисяч осіб. Усі ці новації спричинили суттєві зміни самого приміщення бібліотеки, розширили її клієнтуру.

Ще одна бібліотека, яка у 2017-2019 роках пройшла капітальне перевтілення-ремонт – це «Свічадо» (м. Київ). Цей заклад дивує комфортністю та зручністю, сучасним поділом простору на зони, з-поміж яких:

- 1) комунікативно-інформаційна (містить зону топкниг, літературу різних жанрів, тематичні зони, простір для фрилансу та спеціальне обладнання для користувачів з особливими потребами);
- 2) інтерактивна (проводяться різні івенти, воркшопи, коучинги, PR-акції та інші форми масової роботи);
- 3) інформаційно-інтелектуальна (працює у напрямку популяризації вебтехнологій, розповсюдження ідей та сервісів для особистісного розвитку та професійної компетенції користувачів);
- 4) зона відпочинку (містить зручні крісла і дивани, можливість випити кави, переглянути телевізор, почитати, скористатись безкоштовним wi-fi та відвідати зали з комп'ютерами) [42].

Недавно було створено МініБіб для дітей, що містить game-простір, kinect-зону та проєкти для навчання та розвитку дітей.

Після оновлення у 2017 році Центральна районна бібліотека імені Павла Тичини (м. Київ) стала справжнім осередком знань, творчості та розвитку для мешканців Дніпровського району столиці. «Наш новий формат – відкритий простір, сучасно оснащений, інформаційний, соціальний комплекс для дозвілля, спілкування, навчання та роботи. Це місце для ділової справи, творчої співпраці, навчання та соціальної комунікації», – саме так характеризують заклад його працівники [64]. Оновлені приміщення, стильні меблі та сучасне технічне обладнання створюють комфортну атмосферу для читання, навчання та відпочинку. Бібліохаб пропонує своїм користувачам розмаїті послуги, а саме:

- 1) універсальний книжковий фонд, який постійно оновлюється;
- 2) допомогу чергового бібліографа у пошуку потрібної інформації та користуванні електронним каталогом;
- 3) різні івенти: вернісажі, виставки художніх робіт, концерти, майстер-класи, презентації, зустрічі з письменниками та видатними особистостями;
- 4) зони для читання та відпочинку: індивідуальні та групові місця для читання, дитячий куточок з настільними та електронними іграми, місця для роботи на власному комп'ютері;
- 5) тренінги в межах соціальних проєктів [64].

Ще одним київським бібліохабом є книгозбірня імені М. Костомарова Центральної бібліотечної системи Шевченківського району м. Києва. Він є центром соціально-культурної адаптації і реабілітації населення (молоді, людей поважного віку, дітей із малозабезпечених сімей). Недавно в цьому закладі для людей з особливими потребами побудували ліфт. Головне у діяльності бібліотеки є те, що вона стала місцем, де всі мають вільний доступ до інформаційних технологій та ресурсів.

Прикметно, що крім Києва, відповідно до державної програми «Стратегія розвитку культури 2025», активно створюються бібліохаби у Львові.

До прикладу, бібліохаб «Під Високим Замком», розташований в самому історичному серці Львова, дійсно став центром інтелектуальної та творчої активності місцевої громади. Тут людям надаються різноманітні інформаційні послуги, відбувається конструктивне спілкування та підтримка соціальної активності. Першорядна мета створення цього бібліохабу – адаптація до сучасних потреб громади та впровадження інноваційних підходів до освіти і дозвілля.

Зазначимо, що під час реконструкції закладу враховувалися як побажання бібліотекарів, так і місцевих мешканців. У процесі розроблення проєкту було проведено регулярні зустрічі з громадою, відбувалися воркшопи та обговорення, що дозволило врахувати потреби спільноти. Результатом стало функціональне зонування простору на 160 квадратних метрах для різних видів діяльності, оснащене сучасними меблями та технічним забезпеченням [6].

У Теофіпольській громаді на Хмельниччині було успішно зrealізовано проєкт «Бібліохаб – центр коаліції допомоги». Варто підкреслити, що сталося це в результаті перемоги у конкурсі соціальних ініціатив «Час діяти, Україно!» від Благодійного фонду «МХП – Громаді». Безумовно, що до партнерів проєкту долучилися і місцеві підприємства та організації, які надали фінансову та матеріальну допомогу [57].

Сучасні виклики та потреби суспільства спонукають до створення бібліохабів у різних країнах світу. До речі, за кордоном вони функціонують уже понад 10 років. Коротко схарактеризуємо найбільш відомі з них.

Насамперед, варто назвати бібліотеку Клівленда (Cleveland Public Library). Сьогодні бібліотека Клівленда – це 13 філій та центральна бібліотека, які розташовані в різних районах міста, щоб зробити доступ до знань максимально зручним. Фонд бібліотеки є унікальним і нараховує понад 12 мільйонів книг. У бібліохабі створено науковий музей, де можна вивчати закони фізики, хімії та біології, а також дізнаватися про історію науки та техніки. Мистецький центр, у якому проводять виставки картин, скульптур, фотографій тощо. Також тут є кафе, сувенірна крамниця, майданчик для проведення лекцій та концертний зал,

де можна послухати відомих письменників, музикантів та інших діячів культури [26].

Приваблює відвідувачів і Нова бібліотека Бірмінгема – багатофункціональний простір, який пропонує безліч можливостей для людей різного віку та інтересів. Приміщення складається з: «театру-студії, медіатеки британського інституту кіно та спеціально спроектованого державного артпростору для виставок» [30, с. 504]. Крім того, у бібліотеці є місце, де підлітки та молодь можуть відпочити, зустрітися з друзями, попрацювати над проєктами. У світлому просторі вестибюлі розташовані зручні зони для читання, місця для роботи за комп'ютером. Для тих, хто хоче позбутися напруги, пропонується кімната для тихого усамітнення, де можна почитати, попрацювати або просто подумати.

Німецькі бібліотекарі, вважають, що заборон в бібліотеці, «табу» має бути якомога менше, а керівництвом до дії слід обирати гасло «Читач завжди правий». Наприклад, у бібліотеці Штутгарта-Файрбаха є затишний балкон, де можна насолодитися читанням влітку, а у холодні зимові дні бібліотека Мюнстера пропонує затишні місця біля каміна, де «можна зігрітися та почитати книгу в приємній атмосфері» [54, с. 160].

Бібліотека міста Орхус (Данія) є одним із найбільших бібліохабів у Скандинавії, що поєднує бібліотеку, громадський центр та культурний простір. Відвідувачам пропонується широкий спектр послуг: від традиційних бібліотечних ресурсів до інтерактивних зон для дітей та дорослих.

Бібліохаб Tōhoku University Library, розташований у японському місті Сендай, спеціалізується на підтримці наукових досліджень та інновацій та забезпечує доступ до великої кількості цифрових ресурсів, наукових баз даних та сучасних технологій.

Проаналізувавши діяльність бібліохабів різних міст світу, можна окреслити низку спільних ознак, за якими варто вирізняти традиційну бібліотеку і бібліохаб. Насамперед вражає його багатофункціональність, оскільки користувачам пропонують:

– *Широкий доступ до інформації.* Інтернет, бази даних та інші електронні ресурси роблять бібліохаб справжнім інформаційним центром, де можна знайти відповіді на будь-які питання.

– *Різноманітну культурну програму.* Лекції, літературні вечори, мистецькі виставки та інші заходи перетворюють бібліохаб на культурний майданчик, де можна не лише здобути знання, але й отримати естетичну насолоду.

– *Можливості для творчого розвитку.* Надаючи простір та обладнання, бібліохаб стає осередком творчості, де люди можуть розвивати свої навички, реалізовувати ідеї та втілювати їх у життя.

– *Платформу для соціальної взаємодії.* Бібліохаб стає місцем зустрічі людей з різними інтересами, де можна обговорювати актуальні теми, співпрацювати над проєктами, обмінюватися ідеями, досвідом та знаннями, сприяючи розвитку громади.

І науковці, і практики суголосні у своїх висновках, що в сучасних бібліотеках важливим є зонування простору. На нашу думку, одним із найпопулярніших рішень як в Україні, так і у Європі є чотирипросторова модель публічної бібліотеки [27, с. 42], яку ще називають «данською».

Варто підкреслити, що в Україні модель «чотирьох просторів» активно почали впроваджувати з 2020 року, коли Українська бібліотечна асоціація розробила проєкт «Чотири простори бібліотеки: інноваційна модель діяльності». Він має на меті максимально адаптувати данську модель до специфіки українських бібліотек, сприяти їх модернізації та залучення нової аудиторії.

Схарактеризуємо основні особливості цієї моделі. Головною ідеєю данської моделі є саме принцип креативної організації простору закладу. Ключовими моментами є такі:

– *Підтримка навчання* – забезпечує доступ до інформації та ресурсів, необхідних для навчання та освіти.

- *Сприяння натхненню* – створює атмосферу, яка стимулює творчість та інновації.
- *Забезпечення місця для зустрічей* – слугує платформою для спілкування, співпраці та обміну досвідом.
- *Стає місцем проведення подій* – організація різноманітних заходів, лекцій, семінарів, виставок тощо.

Відомо, що з метою адаптації данської моделі до українських реалій, ВГО «Українська бібліотечна асоціація» створила електронний посібник «Чотири сфери бібліотечної діяльності: модель діяльності» [62], у якому запропоновано практичні рекомендації щодо створення сучасної бібліотеки в Україні з інноваційними сервісами та можливостями.

Насамперед автори посібника зосередили свою увагу на такому важливому аспекті, як «простір навчання», оскільки знання та вміння, отримані у бібліохабі, застосовуються користувачами у діяльності поза його межами та в інших бібліотечних просторах: «натхнення», «зустрічі» та «події».

Крім того, було наголошено, що кожний бібліохаб має свою концепцію, під яку підлаштовується приміщення, а не навпаки. Він повинен бути зручним та модернізованим, відкритим, доступним для всіх [62, с. 9].

До важливих лайфхаків слід віднести й пораду щодо вивільнення місця у приміщенні. Досягається це шляхом видалення непотрібних перегородок і меблів, що робить бібліотеку більш просторою і світлою. Необхідно використовувати мобільні меблі, оскільки це уможливить легко змінювати конфігурацію простору в залежності від потреб. Крім того, цікавою є думка про створення відкритих майданчиків (це полегшує орієнтацію користувачів і візуально розширює простір). Використання різноманітних матеріалів, поєднання різних фактур і кольорів зробить інтер'єр бібліотеки більш цікавим і привабливим.

Безумовно, створення сучасного бібліотечного простору неможливо уявити без забезпечення безбар'єрного доступу для людей з обмеженими можливостями (пандуси, ліфти, широкі двері, зручні меблі), використання

тактильних і візуальних елементів (контрастні кольори, чіткі знаки, інформаційні таблички зі шрифтом Брайля).

Отже, бібліохаби – це новий формат діяльності бібліотек, який останніми роками активно розвивається в Україні. Вони стають не лише місцями для зберігання та видачі книг, а й центрами культурного життя, освіти та соціального розвитку. Реалізація концепції відкритого простору – це складний процес, який вимагає ретельного планування та врахування потреб різних груп користувачів. Основними принципами під час створення такого простору є: відсутність зайвих обмежень, гнучкість, мобільність і комфорт. Упровадження такої моделі уможливить залучення нової аудиторії, підвищить задоволеність користувачів і загалом сприятиме розвитку спільноти, оскільки саме бібліохаб стане місцем, де люди зможуть спілкуватися, співпрацювати та реалізовувати ідеї.

1.2. Специфіка інформаційно-бібліотечних послуг у бібліохабах

Упродовж багатьох тисячоліть бібліотеки виконували традиційні функції: меморіальну та комунікативну. Вони акумулювали, обробляли, зберігали та розповсюджували зафіксовані знання.

Але розвиток інформаційного суспільства, що характеризується швидким піднесенням цифрових технологій і переходом до онлайн-середовища, створює нові виклики для бібліотек. Очікування та вимоги користувачів швидко зростають і змінюються. Вони більше не задовольняються традиційними бібліотечними послугами, оскільки їм потрібна інформація поза чотирма стінами бібліотеки та ширший спектр послуг, які б відповідали сучасним інформаційним потребам та забезпечували ефективну взаємодію з різноманітними джерелами знань. Користувачі очікують на професійну допомогу бібліотекарів у пошуку інформації для задоволення своїх освітніх, культурних та дозвіллевих потреб.

На думку сучасних дослідників, одним із ключових факторів, які впливають на кількість відвідувачів бібліотек та залучення нової аудиторії, є якість та різноманітність інформаційно-бібліотечних послуг.

Варто зупинитися на тому, що у Законі України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» від 27.01.1995 р. № 32/95-ВР (остання редакція від 01.01.2022) поняття «бібліотечна послуга» визначається як «результат діяльності бібліотеки щодо задоволення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів бібліотеки» [1]. Попри те, що визначення, з першого погляду, є чітким та лаконічним, але воно не враховує зміни, які постійно відбуваються в інформаційному середовищі, та нові потреби користувачів, наприклад, доступ до електронних ресурсів та онлайн-послуг. Також у визначенні з урахуванням сучасних реалій варто підкреслити активну роль користувача в процесі отримання бібліотечних послуг, адже він не просто одержує готову інформацію, а й співпрацює зі співробітниками бібліотеки.

За словами дослідниці Г. Колоскової, з появою Інтернету у другій половині 1990-х років бібліотеки почали стрімко змінюватися. Традиційна модель обслуговування, де доступ до інформації був обмежений паперовими носіями, поступилася місцем новій парадигмі – інформаційній. Це відкрило доступ до безмежних інформаційних ресурсів, які нині доступні в режимі онлайн для користувачів незалежно від їхнього місцеперебування. Безумовно, що зростання попиту на доступ до віддалених ресурсів спонукало бібліотекарів до освоєння нових навичок пошуку інформації в Інтернеті. З огляду на сучасні реалії, публічні бібліотеки в умовах сьогодення перетворилися на важливі інтелектуально-інформаційні центри, оснащені інтегрованими та автоматизованими системами, базами даних та доступом до Інтернету. Ці технології забезпечують користувачам зручний і ефективний доступ до значного обсягу різноманітної інформації [25].

У статті «Інноваційні технології в розвитку бібліотечної продукції як складової наповнення інформаційного простору» науковиця І. Терещенко зазначає, що «світовий досвід надання бібліотечно-інформаційних послуг зазнає глибоких трансформацій» [6], оскільки сучасний підхід ґрунтується на всебічному вивченні інформаційних потреб користувачів, рівня їхнього задоволення та науково-інформаційної культури. Це, насамперед, відкриває

шлях до створення індивідуалізованих систем обслуговування, які враховують як загальні, так і особисті інтереси кожного читача [6].

Щодо бібліотечно-інформаційних послуг, то їх можна визначити як «комплекс заходів, які спрямовані на забезпечення доступу користувачів до інформації»[8, с. 94]. Необхідно підкреслити, що сьогодні кожна бібліотека, залежно від типу, призначення, цільової аудиторії, «формує власний перелік послуг, як традиційних, так і інноваційних, за допомогою яких здійснюють інформаційне обслуговування користувачів» [63, с.29].

Характерно, що згідно з законом України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» більшість традиційних бібліотечних послуги надаються безоплатно. З-поміж них можна окреслити такі: абонементне обслуговування, консультаційна допомога, можливість користуватися документами із фондів бібліотеки, одержувати документи або їх копії по міжбібліотечному абонементу, отримувати інформацію з інших бібліотек, отримання бібліографічних довідок, адресні довідки телефоном тощо [1].

Крім того, бібліотеки мають право надавати платні послуги, що відповідають потребам цільової аудиторії. Зокрема, це може бути укладання тематичних добірок документів, фотокопіювання, сканування та ксерокопіювання матеріалів із фондів бібліотеки, надання документів для виставок за її межами, електронне доставлення документів, проведення екскурсій на замовлення. Також вони можуть надати послуги з реставрації та поліграфії, перекладу документів іноземними мовами; здавати в аренду приміщення для зустрічей та інших заходів; оформлення електронних реєстрацій електронних документів користувачів тощо [63, с. 29–30].

Безсумнівно, вищезгадані послуги залишаються актуальними та потрібними. Але бібліотеки, які занадто прив'язані до традиційних форм та методів роботи, ризикують опинитися в тіні нових інформаційних хабів, які пропонують користувачам більш широкий спектр можливостей та інноваційні підходи до пошуку та отримання інформації. Тому створюють бібліохаби, які поєднують в собі традиційні послуги з інноваційними технологіями.

Але бібліотеки, які занадто прив'язані до традиційних форм і методів роботи, ризикують опинитися в тіні нових інформаційних центрів, які пропонують користувачам значно ширший спектр можливостей та інноваційних підходів до пошуку й отримання інформації. Тому новостворені бібліоцентри, які поєднують традиційні послуги з інноваційними технологіями, мають набагато більше переваг.

Зупинимось на інноваціях у бібліотечній галузі. Насамперед варто зазначити, що бібліотечна енциклопедія поняття «інновації» визначає як «нестандартні ідея, методику, оригінальний проєкт, новітні продукти/послуги, що відрізняються від попередніх традиційних форм бібліотечної роботи новими підходами й властивостями і є кінцевим результатом інноваційної діяльності бібліотеки» [56]. З-поміж інноваційних послуг бібліохабів варто назвати такі, як:

- бронювання документів із бібліотечних фондів згідно із замовленнями, отриманими телефоном або електронною поштою;
- створення електронних копій документів;
- складання тематичних досьє – тобто, підбірки матеріалів із певної теми, підготовлені на замовлення;
- підбірка пресдосьє – добірки публікацій про визначних людей, компанії чи події, опублікованих у різних засобах масової комунікації, які містять детальну інформацію про конкретну персоналію, компанію або подію [63, с. 32].

Останнім часом користуються популярністю медіалабораторії та креативні центри. Це такі інноваційні простори, де користувачі можуть експериментувати з мультимедійними технологіями, робити власні аудіо та відеопроекти, розробляти вебсайти та інші цифрові продукти.

У багатьох містах України успішно діють мобільні бібліотеки, або бібліобуси. Це така сучасна модель бібліотечного обслуговування, яка використовує транспортні засоби для того, щоб доставити книги чи виконати інші

бібліотечні послуги людям, які не мають можливості користуватися стаціонарними бібліотеками. Наприклад, у Якушинецькій територіальній громаді (Вінницька область) бібліобус з'явився ще у 2017 році. Він охоплював 6 маршрутів із 14 зупинками у різних населених пунктах району, працював щоденно, враховуючи потреби мешканців кожного населеного пункту. У ньому було представлено великий асортимент книжкової продукції для різних вікових категорій, періодичні видання, комп'ютерне обладнання з доступом до Інтернету, а також місця для соціокультурної діяльності та генератор для живлення електроенергії. Цей мобільний комплекс виконував роль інформаційного консультативного центру і був місцем проведення культурно-масових заходів, презентацій та майстер-класів [59].

У практику сучасних бібліотек увійшло використання QR-кодів для самостійного пошуку книг та оформлення їх на електронному читацькому квитку через зручний термінал самообслуговування, що дозволяє користувачам швидко та ефективно здійснювати ці процеси без додаткової допомоги бібліотечного персоналу.

Ще одною цікавою формою роботи є створення студій віртуальної реальності (VR) та доповненої реальності (AR). Наприклад, Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка стала однією з перших в Україні, яка запропонувала користувачам можливість здійснити віртуальну мандрівку країною. Проєкт «Віртуальна екскурсія Україною» полягав у створенні віртуальних турів мальовничими містами та історичними місцями, музеями, пам'ятниками та іншими визначними місцями України [22, с. 126].

Інноваційним кроком, що відкриває нові можливості для освіти, творчості та суспільного розвитку є впровадження у бібліотеки 3D-принтерів. Це дає можливість бібліотекам проводити майстер-класи та семінари з 3D-друку, навчаючи користувачів основам 3D-моделювання та роботи з принтером; співпрацювати з місцевими школами та університетами для проведення занять з використанням 3D-принтерів. До прикладу, цю ідею було зреалізовано в бібліотеці імені М. Костомарова ЦБС Шевченківського району м. Києва. Зараз

на її базі успішно проводять майстер-класи з 3D-моделювання: користувачі бібліотеки можуть навчитися створювати 3D-моделі на комп'ютері та друкувати їх на 3D-принтері.

Упровадження робототехнічних клубів та курсів у бібліотеках є ще одним інноваційним кроком, що допомагає розвивати навички STEM (наука, технології, інженерія та математика) серед різних вікових груп, що є важливим для майбутньої кар'єри у технологічних галузях. Також такі курси сприяють створенню активних навчальних спільнот, розвитку нових навичок та підготовці молоді до технологічного майбутнього. Зокрема, уже декілька років поспіль Тернопільській обласній бібліотеці для молоді проводять безкоштовний курс «Робототехніка», де можна ознайомитися з основами робототехніки; оволодіти навичками конструювання та програмування роботів; розвинути креативне та критичне мислення; підвищити інтерес до науки, техніки та інженерії. Заняття проводять у мультимедійній лабораторії бібліотеки.

Важливо зазначити, що перелік інноваційних послуг не є вичерпним. Бібліотеки, які хочуть утриматися у бурхливому сучасному світі, постійно розвиваються та пропонують нові, креативні способи обслуговування користувачів.

Із метою забезпечення комфорту користувачів важливою умовою є зміна графіка роботи бібліотеки, щоб вона була доступною навіть у вечірній час, чи, можливо, і цілодобово. Безумовно, це створює нові виклики для бібліотекарів. Хоча одним із варіантів вирішення цієї проблеми є використання пристроїв самообслуговування, що дозволить надавати життєво важливі послуги, а «доступ до бібліотеки можна здійснити за допомогою бібліотечного квитка, який є ключем до цього доступу» [63, с.33].

Досвідом функціонування таких «вільних бібліотек» можуть поділитися бібліотекарі Швеції, Норвегії, Ірландії та особливо Данії. Це дозволяє мешканцям користуватися бібліотечними послугами в зручний для них час, навіть поза звичайними годинами роботи, тобто 24/7. Прикметно, що ця модель передбачає два режими роботи бібліотеки: з присутністю персоналу та без нього.

Потрапити у бібліотеку можна за допомогою читацького квитка чи спеціальної картки з вбудованим чипом для верифікації користувача. Користувач може використовувати автомат самообслуговування з видачі та повернення книг, працювати за комп'ютером, слухати музику тощо [35, с. 188].

Крім того, з'явилася тенденція створення у бібліохабах спеціальних структурних підрозділів з надання консультаційних послуг. Це може бути: індивідуальне консультування, надання консультацій з юридичних, психологічних та технічних питань, профорієнтація тощо. Дослідниця Ю. Сисова наголошує, що під час війни в Україні, бібліотеки «значно розширили свої функції. Зараз вони частково виконують роль довідкових бюро стосовно інфраструктури населених пунктів, працюють як соціальні заклади та медичні центри, є осередками надання волонтерської допомоги» [50, с. 33].

На думку науковців і практиків, щоб бібліохаб ефективно функціонував, відповідав вибагливим запитам користувачів та виконувала свою місію в суспільстві, бібліотеки повинні дотримуватися певних принципів та загальних вимог під час надання послуг. Окреслимо ці вимоги.

Найперше, це відповідність цільовому призначенню (послуги бібліотеки мають чітко відповідати її цілям, враховуючи потреби та очікування конкретних груп користувачів).

Важливим аспектом є доступність. Цей принцип ґрунтується на ідеї соціальної справедливості та права на інформацію. Головно, бібліотеки повинні усувати будь-які бар'єри, які обмежують доступ до інформації та послуг, зокрема фізичні, мовні, технологічні та фінансові. Інформаційні ресурси та послуги бібліотек мають бути доступними всім користувачам, незалежно від їхнього соціального статусу, віку, місця проживання або фізичних можливостей. Це передбачає як фізичний доступ до бібліотечних приміщень, так і доступ до цифрових ресурсів через Інтернет.

Безперечно, значущою є соціальна адресність, тобто кожна «послуга повинна задовольняти потреби певної групи користувачів» [63, с. 28]. Варто

визначити інформаційні потреби, особливості сприйняття інформації та очікувань щодо рівня обслуговування користувачів.

Наразі важливою є ергономічність, тобто максимально зручний, комфортний процес користування бібліотечними послугами, який здатен забезпечувати працездатність користувачів та не викликати шкоди здоров'ю. Це стосується як фізичного середовища бібліотеки (освітлення, меблі), так і дизайну онлайн-ресурсів та зручності користування каталогами й іншими інструментами пошуку інформації.

Сучасна бібліотека має бути інформативною. Отже, користувачі мають бути чітко та повноцінно проінформовані щодо доступних їм послуг, їхній зміст, умови надання та порядок користування. Це досягається через систему навігації, інформаційні стенди, онлайн-довідки, а також кваліфіковані консультації бібліотечних фахівців.

Важливим умовою функціонування бібліотеки як закладу культури є її естетичність. Безумовно, простір бібліохабу та процес надання послуг мають бути не лише зручними, але й естетично приємними. Це стосується дизайну інтер'єру, оформлення інформаційних матеріалів, зовнішнього вигляду персоналу та загальної атмосфери бібліотеки.

Час висуває певні зміни і до самих бібліотекарів, вимагаючи від них, насамперед, високої культури обслуговування. Сучасний персонал бібліотеки має володіти високими етичними та професійними якостями, бути ввічливим, уважним та готовим допомогти користувачам у вирішенні їхніх інформаційних потреб. Важливим також є забезпечення конфіденційності інформації.

Дотримання зазначених принципів та вимог дозволить бібліохабам не лише ефективно функціонувати, але й забезпечити високий рівень задоволення потреб користувачів, створити приємне та комфортне середовище для їхньої роботи та відпочинку, а також зміцнити свою роль як важливого соціокультурного інституту в суспільстві.

Отже, розширення спектру послуг на основі використання сучасних технологій, розвиток мультимедійних ресурсів, упровадження інтерактивних

форм взаємодії з користувачем – усе це має сприяти створенню привабливого інформаційно-бібліотечного середовища.

Варто зазначити, що перегляд бібліотечно-інформаційного обслуговування – це не лише зміна підходів, а й трансформація ролі бібліотек у суспільстві.

Зберігаючи свою традиційну функцію збереження інформації, бібліотеки трансформуються у бібліохаби і стають активними осередками інформаційної культури, місцем соціокультурних подій, розваг, інновацій та персоналізованого обслуговування, яке відповідає потребам сучасних користувачів.

РОЗДІЛ 2. ЦЕНТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА ПОЛТАВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ – ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЖИТТЯ ГРОМАДИ

2.1. Створення сучасного комунікаційного простору в Центральній бібліотеці Полтавської міської територіальної громади

Центральна бібліотека Полтавської міської територіальної громади (ЦБ ПМТГ) – це не лише книгозбірня, а й важливий культурний та інформаційний центр міста з багатою історією та динамічним сьогоденням. Її роль у розвитку освіти, науки та культури Полтави складно переоцінити.

Структура ЦБ ПМТГ досить розгалужена і містить такі структурні підрозділи:

- 1) відділ обслуговування Центральної бібліотеки;
- 2) 17 філій, розташованих в місті, 15 – в сільській місцевості [39].

Вони є вільними, багатофункціональними, безпечними просторами для дозвілля, розвитку, навчання, роботи, зустрічей, подій.

Центральна бібліотека прагне відповідати вимогам часу, тому пропонує користувачам нові можливості для навчання, роботи та спілкування. Створення сучасного комунікаційного простору є важливим кроком на шляху до реалізації цієї мети. Сам процес включає не лише модернізацію фізичних приміщень, але й впровадження інноваційних послуг та технологій, що дозволяють задовольнити різноманітні потреби відвідувачів. Це допоможе забезпечити бібліотеці провідну роль у культурному та освітньому житті міста, зробити її привабливим місцем для різних категорій користувачів та підвищити її конкурентоспроможність у цифрову епоху.

Працівники структурних підрозділів органічно інтегрують традиційні і новітні інформаційні технології. Про це свідчать ініціативи, проєктна діяльність, яка спрямована на впровадження інновацій у бібліотеках і учасниками якої вона є [39].

Варто зазначити, що у бібліотеці кожен відділ виконує важливі функції, які забезпечують ефективну роботу установи та задовольняють потреби користувачів. З-поміж них варто назвати такі.

1. Відділ обслуговування. Відомо, що до його основних послуг належать:

- 1) видавання книг та інших матеріалів читачам;
- 2) реєстрація користувачів;
- 3) ведення обліку виданих та повернутих матеріалів.

Також працівники кожного відділу організують тематичні виставки, презентації книг та інші заходи для популяризації літератури. Крім того, у закладі створено комфортні умови для читання та навчання. Бібліотекарі прагнуть максимально забезпечити тишу та комфорт користувачів, доступ до бібліотечного фонду для читання на місці, надають допомогу в пошуку необхідної інформації та літератури.

2. Відділ методичної і бібліографічної роботи. Займається забезпеченням розроблення методичних рекомендацій, проведення тренінгів і семінарів для бібліотекарів, що сприяє впровадженню новітніх методів роботи та інноваційних підходів у бібліотечну діяльність. Також у цьому відділі ведуть підготовку бібліографічних покажчиків, каталогів, аналітичних оглядів літератури, надають консультації з питань бібліотекознавства та бібліографії, ведуть систематичний каталог та алфавітний покажчик. Крім того, відділ підтримує високий рівень бібліотечної роботи.

3. Відділ комплектування та обробки літератури. Його основні функції:

- 1) закупівля нових книг, періодичних видань та інших матеріалів для поповнення бібліотечного фонду;
- 2) каталогізація та систематизація нових надходжень;
- 3) ведення інвентарного обліку бібліотечного фонду, проведення інвентаризації та списання застарілих видань;
- 4) забезпечення належного зберігання та збереження бібліотечних матеріалів [39].

4. *Відділ організації і використання єдиного книжкового фонду.* Загальновідомо, що його основне призначення – координація діяльності з іншими бібліотеками для ефективного використання ресурсів. Це створюється різними шляхами, насамперед, підтримкою актуальності та доступності книжкового фонду для всіх користувачів громади. Крім того, важливим є процес забезпечення обміну літературою між бібліотеками, аналізом та оцінкою, а в подальшому і оптимізацією використання бібліотечного фонду для планування його комплектування. Також однією з функцій відділу є організація міжбібліотечного абонементу, що розширює доступ користувачів до ресурсів, які можуть бути відсутніми в центральній бібліотеці, але доступні в інших чи їхніх філіях.

Іншими словами, кожен із цих відділів виконує свої специфічні завдання, які й забезпечують комплексний підхід до надання бібліотечних послуг, що робить Центральну бібліотеку Полтавської міської територіальної громади справжнім інформаційним хабом, який відповідає сьогочасним потребам громади і сприяє її розвитку. У результаті бібліотека надає:

- 1) широкий доступ до різноманітних інформаційних ресурсів;
- 2) високий рівень обслуговування та підтримки користувачів;
- 3) інноваційні підходи та технології у бібліотечній діяльності;
- 4) співпрацю та інтеграцію з іншими бібліотеками та інформаційними центрами;
- 5) комфортні умови для навчання, роботи та соціальної взаємодії [39].

«Організація бібліотечного простору стає ключовим питанням у нашій діяльності», – зазначає директорка бібліохабу Тамара Дузенко. Також вона додає, що «сучасна бібліотека має бути багатофункціональною» [29], поєднуючи в собі «гучні» (місце, обладнане зручними меблями, проектором, екраном та іншою необхідною технікою, де можна збиратися для спілкування, дискусій, проведення заходів) та «тихі» зони (тихе й комфортне місце для тих, хто хоче зосередитися на читанні, роботі чи навчанні). Саме такі варіанти простору співробітники полтавської міської бібліотеки й прагнуть зреалізувати.

Безумовно, для втілення в життя будь-яких грандіозних ідей необхідне фінансове забезпечення. Виконати це колективу вдалося завдяки втіленню низки грантових проєктів, у яких вони взяли участь. Саме грантові кошти й стали надійним матеріальним підґрунтям створення у закладі чотирьохпросторової моделі [43, с. 5] публічної бібліотеки, відому під назвою «данська модель».

Зазначимо, що бібліотека такого типу передбачає зонування приміщення на чотири основні простори, кожен із яких виконує певні чітко визначені функції для задоволення різноманітних потреб користувачів. До прикладу, «Простір навчання» – це спеціально обладнане місце, створене для забезпечення оптимальних умов для самостійного чи групового навчання, дослідження та саморозвитку. Він покликаний забезпечити комфорт, зручність та доступ до всіх необхідних ресурсів для продуктивної роботи. Ось деякі з його особливостей у бібліохабі ЦБПМТГ:

1) Насамперед важливим є широкий вибір меблів, які підходять для різних видів навчання та завдань. Можна обрати зручний стілець з підлокітниками чи безкаркасне крісло або посидіти з навчальними матеріалами у стінці-соті, яка, до слова, надзвичайно приваблює відвідувачів.

2) Тихе та спокійне середовище. Головне завдання – це створити атмосферу, що сприяє зосередженню та продуктивності. Саме тому в просторі для навчання відсутня гучна музика чи сторонній шум.

3) Важливо, щоб були комп'ютеризовані робочі місця та швидкісний, безкоштовний Wi-Fi на всій території бібліотеки.

4) Необхідно мати різноманітний фонд книг та навчальних матеріалів. Тут можна знайти підручники, наукові статті, художню літературу та багато іншого.

У практичному посібнику «Чотири простори бібліотеки: модель діяльності» [62, с. 9] зазначено, що «базовим елементом простору навчання є – актуальна колекція інформаційних ресурсів» [62]. Завідувачка відділу комплектування та обробки літератури Людмила Снітко зазначає, що «впродовж

2023 року, з міського бюджету виділили кошти (близько 500 тисяч), у результаті бібліотечний фонд поповнився на 2108 примірників українських авторів» [44].

Слід підкреслити, що ресурси, головню, поповнюються завдяки акції «Подаруй книгу бібліотеці», участі в проєктах та меценатам, а у лютому книги надійшли від Українського інституту книги. Вони стосуються історії України та її сьогодення, російсько-української війни, звичаїв та традицій українського народу, багато художніх книг: від фентезі та казок до пригод сучасних дітей» [44].

Важливо згадати, що за 2022 рік було вилучено понад 46 тисяч примірників російськомовної літератури, а до осені 2023 року – 35 тисяч [44].

З 2022 року Центральна бібліотека Полтавської МТГ долучилася до україно-швейцарського чотирирічного проєкту «Діємо для здоров'я» (листопад 2020 року – листопад 2024 року). Відомо, що проєкт реалізується за підтримки Швейцарії та надається через Швейцарську агенцію розвитку й співробітництва [17]. У зв'язку з цим бібліотека розширила свою діяльність, поєднавши її з промоцією здорового способу життя та профілактикою хвороб. Цей крок став можливим завдяки співпраці з фондом «Жива сучасна бібліотека», який надав бібліотеці нову партію літератури з 39 видань для дорослих та дітей. До колекції, зокрема, увійшли: науково-популярні книги від провідних фахівців (видання містять ґрунтовні та практичні поради щодо покращення якості життя; містять цінні рекомендації щодо здорового харчування, фізичної активності, профілактики захворювань тощо); яскраві та пізнавальні книги для дітей і підлітків (твори спрямовані на формування в юної аудиторії свідомого ставлення до власного здоров'я та навичок прийняття правильних рішень). Також у межах проєкту проходять лекції-тренінги «Як розпочати здоровий спосіб життя».

Слід підкреслити, що завдяки цій та багатьом іншим колекціям Центральна бібліотека Полтавського МДУ досить швидкими темпами трансформується у доступний інформаційний простір, де люди будь-якого віку можуть знайти необхідні достовірні відомості щодо зміцнення свого здоров'я та загального самопочуття.

Популяризації здорового способу життя серед мешканців місцевої громади та поширенню ідей щодо збереження здоров'я сприяли, наприклад, і книжкові виставки «За здоров'я – через книгу», яких було представлено науково-популярну літератури, присвячена темі здоров'я, важливості своєчасної діагностики та обстежень тощо [39].

У бібліохабі доволі часто проводять заняття, на яких створюються групи людей за певними інтересами. Наприклад, цікавими були цикл занять на тему: «Мова єднає Україну». Успішним був і волонтерський проєкт «Мова має значення. Подолання мовного бар'єра» (курс з української мови).

Важливою частиною освітніх послуг є лекції, які проводять фахівці різних галузей, зокрема науковці ЗВО Полтави, краєзнавці та ін. З-поміж тих, які зібрали найбільшу аудиторію слухачів, варто виокремити такі, як: «Протиборство політичних сил в окупованій Полтаві у 1941-1942 роках», яку провели члени Краєзнавчо-історичного клубу імені Федора Борківського [39]; година корисної інформації «Кібер-подорожі: очікування та реальність»; тренінги з надання домедичної допомоги (до прикладу, «Зупинка кровотеч на домедичному етапі»), зважаючи на актуальність цієї теми, зібрали кілька груп бажаючих; гостьова лекція «Вишитий оберіг єднання» та багато інших [39].

Інша локація під назвою «Простір натхнення» було створено для того, щоб надихати відвідувачів, стимулювати їхню уяву та здібності. Цьому сприяє затишний та креативний дизайн, в інтер'єрі переважають теплі кольори, особливо жовтий, використовуються оригінальні декоративні елементи, що створюють атмосферу, яка сприяє творчому мисленню.

Регулярно організовуються заходи, що дають змогу бажаючим познайомитися з талановитими людьми, опанувати нові техніки та напрямки в творчості, а також поділитися власними роботами з іншими. Наприклад, виставка під назвою «Палітра весняних барв»; персональна виставка жіночих головних уборів «Енергія пращурів», створених майстрицею Вірою Чиж(зазначимо, що частина колекції таких вінків авторки нині представлена у Європі); літературна виставка «Сім'я в художній літературі», присвячена

сімейним цінностям, (під час ретельної підготовки кожен твір особисто підбирали бібліотекарі) [39]; воркшоп «Традиційна українська хустка в сучасних модних образах» від Тетяни Борисової, під час якого учасники створювали власні образи, використовуючи лише хустки та фантазію, що справило незабутні враження на присутніх.

Варто відзначити заходи в межах психолого-мистецького циклу, які проводяться представниками Міжнародної організації з міграції та «орієнтовані на вирішення проблеми соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб» [8, с. 95]. З-поміж цих івентів, до прикладу, слід назвати такі, як: «Терапія іграшкою», тобто, підхід психологічної допомоги, де іграшка виступає як основний інструмент комунікації та вираження емоцій. Заняття проходять у супроводі психолога.

Цікавими є й низка заходів під загальною назвою «Кінотерапія». Якщо говорити звичайними словами, то це перегляд художніх кінофільмів із подальшим обговоренням в групі.

Майстер-клас, на якому кожен учасник мав можливість створити унікальну картину в техніці флюїд арт. Процес створення картини схожий на медитацію і має терапевтичний ефект [39].

З-поміж нових методик привертає увагу хібукі-терапія в роботі з дітьми в межах інклюзивної освіти [39]. Це метод психологічної підтримки, який використовує спеціально створені терапевтичні іграшки, відомі як «хібукі», що у перекладі з івриту означає «обійми».

Тобто, «Простір натхнення» – це місце, де:

1) «Кожен може творити без обмежень», незалежно від досвіду та рівня майстерності, тут усі знайдуть ресурси для самовираження і реалізації своїх творчих задумів.

2) «Створюються нові зв'язки та спільноти». Відвідувачі мають змогу знайомитися з однодумцями, обмінюватися ідеями, співпрацювати над проєктами та здобувати досвід командної роботи.

3) «З'являються позитивні емоції та натхнення». Творчість стає чудовим засобом зняти стрес, покращити настрій та зарядитися енергією для нових звершень [36].

Ще одна цікава локація – це «Простір зустрічей», що відіграє ключову роль у зміцненні соціальних зв'язків та розвитку полтавської громади, «забезпечуючи відкритий і доступний майданчик для спілкування, навчання та взаємодії» [62, с. 60]. Серед нещодавно проведених івентів варто згадати: зустріч з відомою полтавською поетесою, лауреаткою багатьох премій Надією Гринь, на яку завітали друзі, шанувальники творчості та учнівська молодь міста; відбулася презентація книги «Три літа» (присвячена 163-річниці перепоховання Тараса Шевченка на українській землі), яка пройшла за сприяння Полтавського обласного об'єднання «Просвіта» під орудою Миколи Кульчинського; презентації «Ілюстрованого каталогу фонду мистецтвознавця Віталія Ханка у Полтаві», до якої долучилися студенти й викладачі Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»; у квітні 2024 року на базі Центральної бібліотеки Полтавської завершилися Чемпіонат Полтавської області з шашок. Зацікавлення викликала й історична подорож у форматі 3D під час зустрічі з істориком, краєзнавцем та видавцем Олегом Лебединським, який, використавши новітні комп'ютерні технології, реконструював образ історичних пам'яток міста, його культурних осередків [39].

Крім того, бібліотека та її філії відомі за межами міста як місце зустрічей з сучасними українськими письменниками в онлайн і офлайн форматі. Доречно підкреслити, що Полтава стала першим містом України, мешканці якого мали можливість зустрітися в бібліотеках громади з більше ніж 50 письменниками – сучасниками з усієї країни [59].

Доволі привабливим є й «Простір подій», який покликаний створити умови для знайомства та співпраці між людьми з різними інтересами та професіями.

Варто зазначити, що бібліохаб також забезпечує простір для зустрічей неурядових організацій, місцевих ініціатив, волонтерських програм та

громадських груп щодо питань планування та реалізації соціально значущих проєктів.

На базі бібліотеки в межах проєкту «Women's Hub – сильніші разом», влаштовуються зустрічі Жіночого хабу 2.0, заснованого завдяки програмі «Єднання заради дії», що адмініструється міжнародною некомерційною організацією IREKS, яка спеціалізується на міжнародному сприянні освіти та розвитку та функціонує за рахунок фінансової підтримки Державного департаменту США. Офіс організації знаходиться в Києві. Діяльність цього хабу полягає у проведенні лекцій-тренінгів, наприклад: «Медіація як інструмент вирішення конфліктів», «Методи ефективної комунікації», «Профорієнтація та побудова кар'єри», «Розвиток жіночого лідерства», «Полтава єдина для всіх» та ін. [39].

З-поміж інших ініціатив ГО «Інша Жінка» заходи проєкту мають на меті надати внутрішньо переміщеним особам (в пріоритеті жінки вікової категорії 30+) та мешканцям міста знань та інструментів, які уможливають втілення в життя позитивних змін та сприятимуть діалогу й співпраці між органами місцевого самоврядування, представниками громадських організацій, місцевим населенням та ВПО Полтавської області.

У межах ще одного соціального проєкту – «Почуй своє серце» – в Центральній бібліотеці Полтавського МДУ відбулася сесія стратегічного планування щодо визначення додаткових вільних від тютюнового диму місць на території Полтавської міської територіальної громади. До участі долучилися небайдужі мешканці громади, кого хвилює це питання. За результатами заходу було сформовано перелік місць, які можна визначити у громаді як «вільні від тютюнового диму» та розроблено план адвокаційних заходів, що дозволить ухвалити цей перелік [39].

У період воєнного стану та частих відключень електроенергії значно зросла потреба у бібліотечних послугах. Адже Полтава стала прихистком ще й для значної кількості внутрішньо переміщених осіб, які також мають відтепер можливість користуватися послугами ЦБ ПМТГ [43, с. 5]. Так, станом на 1

серпня 2023 понад 3000 внутрішньо переміщених осіб стали постійними користувачами бібліотек полтавської громади [13]. З огляду на це, працівники ЦБПМТГ почали активно шукати альтернативні джерела фінансування. Так зародилася ідея брати участь у міжнародних грантових програмах. Завдяки підтримці Смітсонівського інституту (США), у рамках програми допомоги зі збереження культурної спадщини бібліотека отримала фінансування для закупівлі потужних пауербанків, промислового осушувача повітря для підвального приміщення, бібліотечні меблі, обладнання та мініелектростанції [51]. Міжнародна підтримка надає можливість бібліотекам зберігати книжкові фонди, забезпечувати безперебійну роботу та надавати якісні послуги користувачам навіть в умовах відключень електроенергії.

З огляду на сьогоднішній день зростає потреба у створенні безбар'єрного простору, який би забезпечував рівний доступ до інформації та послуг для всіх користувачів, незалежно від їхніх фізичних можливостей. Тому, підтримуючи ініціативу першої леді України Олени Зеленської, Центральна бібліотека Полтавської територіальної громади доєдналася до реалізації розпорядження Кабінету Міністрів України «Національної стратегії зі створення безбар'єрного доступу до 2030 року» (14 квітня 2021 р. № 366-р) [2].

Першим важливим кроком у цьому напрямку стало придбання тифлокомплексу для людей із вадами зору (Tiflo) – програмно-апаратного комп'ютерного комплексу із синтезом мови [39]. За його допомогою люди з вадами зору зможуть самостійно працювати з текстовою інформацією, використовуючи всі ресурси та можливості Інтернету.

Тобто, створення безбар'єрного простору в бібліотеці – це не просто технічне завдання, а важливий соціальний аспект, що сприяє реалізації принципів інклюзії та формуванню рівноправного доступу до інформації й освітніх ресурсів для всіх членів громади.

Отже, гнучка та динамічна структура, використання інформаційно-комунікативних технологій, надають широкий спектр послуг і приваблюють людей різного віку [8, с. 95].

Центральна бібліотека Полтавської міської територіальної створює сучасний соціокультурний простір завдяки таким аспектам, як:

1) Візуальна привабливість та естетичне оформлення. Зокрема, використання світлих та теплих кольорів, сучасних меблів і декору створює затишну й привітну атмосферу всередині бібліотеки. У закладі створено спеціальний простір для демонстрації робіт місцевих художників, фотографів та майстрів, що роблять відвідування бібліотеки більш цікавим та різноманітним.

2) Функційність. Забезпечується це завдяки формуванню спеціальних зон для різних типів діяльності, ергономічним меблям для комфортного навчання та роботи. Великі вікна забезпечують достатню кількість природного світла, що теж позитивно впливає на відвідувачів.

3) Технологічне оснащення. Наявність сучасних комп'ютерів, інтерактивної дошки та проєкційної системи для проведення презентацій, лекцій та кінопоказів.

4) Гнучкі та мультифункційні простори, які можуть використовуватись як для індивідуальної роботи, так і для групових проєктів. Модульні меблі, які уможливають швидку зміну конфігурації простору для різних заходів.

Загалом, варто підкреслити, що Центральна бібліотека Полтавської міської територіальної громади є сучасним і багатофункціональним закладом, який «динамічно розвивається та активно інтегрує новітні підходи для задоволення потреб користувачів і стає центром навчання, творчості, соціалізації та культурного життя всієї громади» [8, с. 96].

2.2. Використання інтерактивних технологій для залучення цільової аудиторії

Здатність заохочувати цільову аудиторію до участі в житті культурної установи набуває особливої ваги для будь-якої бібліотеки. Головно зважаючи на те, що бібліотекам доводиться конкурувати за увагу людей з іншими джерелами інформації. Щоб залишатися актуальними та затребуваними, сьогодні

бібліотеки мають стати активними учасниками комунікаційних процесів. Для цього доцільно використовувати інтерактивні технології та інноваційні підходи, щоб залучити нову аудиторію та спонукати її до повторних візитів.

Не можна не погодитися з дослідницею Л. Савенко, яка підкреслює, що «вміння креативно мислити, публічність, присутність у соціальних мережах дозволяє працівникам бібліотеки постійно розширювати коло друзів, шукати нові шляхи розвитку, реалізовувати спільні проєкти. Завдяки наполегливій праці досягається такий рівень популярності бібліотеки, коли не бібліотекарі шукають партнерів, а потенційні партнери і, головне, молодь приходять із пропозиціями до бібліотеки» [48, с. 8–9]. Іншими словами, активна комунікація із зовнішнім середовищем та креативний підхід до роботи перетворюють бібліотеку з пасивного приймача інформації на динамічний центр, який притягує нові ідеї, проєкти та що надзвичайно важливо – людей.

Онлайн присутність бібліотек у Всесвітній павутині здійснюється через організацію та підтримку віртуальних представництв – сайту, сторінки у соціальній мережі, бібліотечного каналу відео-, фотоколекції, онлайн-презентацій тощо [28., с. 29].

Центральна бібліотека Полтавської міської територіальної громади успішно будує свою зовнішню комунікацію, ґрунтуючись на чіткій та продуманій стратегії. Її діяльність у цій сфері характеризується, насамперед, такими аспектами:

1. Розуміння цільової аудиторії (бібліотека досліджує потреби та інтереси своїх користувачів, партнерів, що дозволяє вибудувати ефективну комунікацію, яка базується на розумінні очікувань аудиторії).

2. Визначення чітких цілей зовнішньої комунікації (інформування про послуги, залучення нових користувачів, підвищення іміджу, співпраця з партнерами).

3. Використання різноманітних каналів та інструментів (ЦБП МТГ не обмежується одним каналом комунікації, а застосовує як сучасні, так і традиційні

способи інформування, такі як вебсайт, соціальні мережі, телебачення. Це дозволяє бібліотеці охопити максимально широку аудиторію).

4. Створення та публікація якісного контенту (бібліотека публікує цікаві, актуальні, корисні матеріали, що, водночас, привертає увагу користувачів, підвищує впізнаваність та зміцнює репутацію цього соціального інституту).

5. Активна взаємодія з аудиторією (на офіційних сторінках не лише публікують інформацію, а й активно взаємодіють з користувачами. Бібліотека відповідає на коментарі, запитання, пропозиції, налагоджує контакти з представниками медіа, громадськими діячами, співпрацює із закладами вищої освіти. Це дозволяє отримувати зворотній зв'язок і на його основі вибудовувати подальшу діяльність).

Проаналізуємо конкретні види інформаційної діяльності бібліотеки, що стала об'єктом нашого дослідження.

Зокрема вебсайт Центральної бібліотеки Полтавської міської територіальної громади відіграє важливу роль у комунікації з користувачами та просуванні послуг закладу.

Варто підкреслити, що вебсторінка бібліотеки має доволі зручну навігацію та містить кілька розділів, які допомагають залучити цільову аудиторію. Розглянемо детальніше, як кожен із них сприяє цьому процесу.

1) *«Новини»*. Цей розділ регулярно оновлюється, що надає можливості ознайомитися з результатами проведених подій, нововведеннями, оголошеннями. Усе це сприяє підтримці інтересу користувачів та дозволяє бути в курсі важливих подій. Зручним є й те, що можна обрати той тип новин, який зацікавить користувача: виставки, конкурси, програми, проекти. До ладу, що є можливість проглянути архів новин.

2) *«Блоги»*. Безпосередньо містять посилання на блоги бібліотек-філій та на відділ обслуговування.

3) «*Нові надходження*». Розділ інформує про книги, які поповнили бібліотечний фонд. Крім того, можна прочитати анотацію та відомості про автора. Це залучає нову аудиторію, зацікавлену у новинках.

4) «*Афіша*». На цій вебсторінці завчасно, за 2-3 тижні, публікуються передбачені заходи, час та місце проведення, що дозволяє користувачам планувати візити до бібліотеки та брати участь у культурних та освітніх івентах.

5) «*Відео*». У цьому розділі зібрані відео про бібліотеку, які опубліковані на новинних канал, наприклад «Суспільне Полтава», «ІРТ Полтава», «Управління культури ДКМС ПМТГ». Це допомагає залучити тих, хто не зміг відвідати події особисто, але прагне бути частиною бібліотечної спільноти.

6) «*Про нас*». Тут зазначено правила користування бібліотекою, графік роботи та посилання на публікації ЗМІ про бібліотеку.

Прикметно, що на головній сторінці є інформацією про останні події, корисні контакти (органи влади, засоби масової інформації, інформаційно-бібліотечні контакти, краєзнавчі ресурси).

Цікавим є лічильник відвідувань, який запровадили в бібліотеці. За його допомогою бібліотечні працівники можуть аналізувати кількість відвідин. Так, наприклад, на 15.04.2024 кількість людей, які зайшли на сайт – 669 осіб, на 25.05.2024 – 6078, а з початку року – понад 167 тисяч осіб. У середньому кількість онлайн-користувачів – 12. Це свідчить про те, що сайт є популярним ресурсом, який використовує значна кількість людей. Але необхідно проаналізувати дані лічильника за більш тривалий період часу, щоб отримати більш чітку картину динаміки відвідувань. Також слід використовувати різні канали для просування сайту, головню, соціальні мережі, електронна пошта та реклама, що допоможе залучити нових користувачів та збільшити трафік на сайт. Варто зазначити, що сайт ЦБП МТГ оптимізований для мобільних пристроїв та зручний для користування на смартфонах і планшетах.

Пандемія COVID-19 мала значний вплив на роботу ЦБ ПМТГ, як і на все життя у всьому світі. Більшість працівників бібліотеки перейшли на дистанційний режим роботи, що спричинило різке зростання популярності

онлайн-ресурсів та послуг. Щоб підтримувати високий рівень продуктивності праці, працівники активно використовували саме сайт, який було створено десять років поспіль без залучення бюджетних коштів, лише за допомогою волонтерів. За цей час кількість публікацій на сайті зросла вдесятеро, а його відвідуваність сягнула 600 осіб на тиждень [53]. Сайт став основною платформою для комунікації з користувачами під час карантину. Найбільш затребуваними послугами, за словами директорки бібліотеки Т. Дузенко, стали такі:

- 1) онлайн-презентації книг та інших матеріалів;
- 2) відеоуроки та майстер-класи;
- 3) віртуальні виставки та екскурсії;
- 4) інтерактивні вікторини та конкурси;
- 5) буктрейлери;
- 6) інформаційні матеріали, присвячені різним датам та подіям [53].

Усе це красномовно свідчить про те, що ЦБ ПМТГ не лише адаптувалася до нових умов, але й активно шукала нові можливості для розвитку.

Одним із важливих напрямків роботи періоду пандемії стало освоєння комунікативної платформи Zoom. Це дозволило бібліотеці так побудувати свою діяльність:

- 1) проводити онлайн-заходи та події (лекції, презентації, віртуальні зустрічі з авторами, майстер-класи);
- 2) забезпечити віртуальні консультації з бібліотекарями (користувачі могли отримувати допомогу та інформацію, не виходячи з дому);
- 3) підтримувати зв'язок із користувачами (організовувати онлайн-спілкування, дискусії, ділитися новинами та цікавими матеріалами).

Завдяки активному застосуванню онлайн-технологій та креативному підходу до роботи, бібліотеці вдалося не лише зберегти контакт з користувачами та забезпечити їм доступ до інформації та послуг, а й залучити нову аудиторію.

Безумовно, для більш широкого охоплення аудиторії та кращої комунікації з користувачами закладу культури недостатньо використовувати лише сайт.

Потрібно залучити додаткові засоби інформування, зокрема й менш офіційні та формальні. Тому бібліотеки створюють «блоги, сторінки в соціальних мережах, відеоканали» [19, с. 18], що стали дуже популярними нині.

Безперечно, що стрімкий розвиток соціальних мереж та пов'язаних з ними інструментів відкрив перед бібліотечними працівниками нові можливості. Інформаційні платформи в умовах сьогочасся стали найшвидшим каналом комунікації, що уможлиблює тісний зв'язок між користувачами; саме вони нині є потужними інструментами для залучення нової аудиторії у бібліотеки. Усе більше фахівців у цій сфері визнають, що соціальні мережі – це «оптимальний вибір для ефективної комунікації з користувачами» [63, с. 27]. Наявність багатьох інтернет-майданчиків на основі онлайн-технологій створюють для бібліотек «можливість виробляти потрібний користувачеві контент, а для користувачів – встановлювати комунікацію з бібліотекою та один з одним» [31].

Зокрема, у статті дослідниці Н. Моршиної зазначено, що «просування бібліотечних заходів у соціальній мережі дозволяє вирішити безліч завдань, серед яких і залучення нових відвідувачів у бібліотеку, і анонси книг, і створення різноманітного контенту для спільнот, і взаємодія з інтернет-користувачами» [32, с. 138].

Центральна бібліотека Полтавської міської територіальної громади солідаризується з викликами сьогодення і має сторінку у мережі Facebook, що стала важливим інструментом комунікації з громадою та популяризації бібліотечних послуг і заходів. Вона активно використовується для інформування про майбутні події, нові надходження літератури, а також різні культурні та освітні ініціативи. Крім того, завдяки фейсбуку проводяться освітні та інформаційні кампанії, спрямовані на підвищення обізнаності про культуру, літературу та освітні ресурси. На нашу думку, варто окреслити основні особливості цієї сторінки бібліотеки та виділити такі аспекти:

- 1) *Оголошення та анонси.* На сторінці регулярно публікують повідомлення про майбутні заходи, такі як: літературні зустрічі, майстер-класи, творчі зустрічі, лекції. Вони можуть зацікавити нових користувачів, які раніше

навіть не здогадувалися про існування цієї бібліотеки. Варто згадати і про візуальне оформлення – це високоякісні, привабливі фотографії, які підвищують зацікавленість та заохочують людей дізнатися більш як про самі про події, так і безпосередньо про бібліотеку.

2) *Співпраця з громадськими організаціями* (висвітлюється співробітництво з іншими бібліотеками-філіями, культурними центрами, освітніми закладами, місцевими ЗМІ та організаціями, про які розповідалося вище, а саме: «Інша жінка», «Жіночий хаб 2.0», «Об'єднані надією» та ін. Участь бібліотеки у публічних заходах сприяють розширенню аудиторії, презентують бібліотеки широкому загалу).

3) *Фото та відеозвіти з подій* (публікація відеозвітів дозволяє розповісти про проведені заходи з метою залучити якомога більше людей, які не змогли бути присутніми, і спонукати їх відвідати бібліотеку в майбутньому).

4) *Інтерактивність*. Сторінка надає можливість підписникам залишати коментарі, брати участь в обговореннях та ділитися своїми враженнями про бібліотечні заходи, що сприяє активній взаємодії з аудиторією. А висвітлення цікавих тем та актуальних питань привертають увагу клієнтів і спонукають коментувати та поширювати інформацію.

Варто підкреслити активну співпрацю бібліотеки із закладами вищої освіти міста Полтави. Насамперед, важливо, що заклад є одним зі стейкхолдерів кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавської політехніки імені Юрія Кондратюка». Співробітники бібліотеки беруть участь у щорічних обговореннях освітніх програм, вносять пропозиції щодо навчальних дисциплін і проведення практик здобувачів вищої освіти різних рівнів. Така співпраця є прекрасним поєднання науки і практики, що є надзвичайно важливим для функціонування спеціальності ІБАС. Крім того, завдяки співробітництву бібліотека розширює коло користувачів, охоплюючи ще один сегмент, а саме: студентів, викладачів та науковців. Також на базі закладу проводяться заняття із таких дисциплін, як «Бібліотекознавство»,

«Книгознавство», «Документно-інформаційні комунікації», бібліотечно-архівна практика студентів [7, с. 69].

Водночас, студенти ЗВО Полтави відвідують різні культурно-мистецькі заходи, які проводяться у бібліотеці. Безсумнівно, що тісне співробітництво з академічними установами підвищує престиж бібліотеки, сприяє формуванню її як науково-освітнього центру.

Ще одним важливим інструментом залучення аудиторії, який надає користувачам можливість отримувати інформацію у зручному цифровому форматі, є YouTube-канал Центральної бібліотеки Полтавської міської територіальної громади. Канал містить авторські творчі напрацювання 32 бібліотек-філій, які складаються з відеоматеріалів, спрямованих на популяризацію бібліотечних послуг, культурно-освітніх заходів та літератури. Відео мають якісну зйомку, чіткий звук та інформативні описи.

Основний тип контенту – це:

1) Онлайн-презентації (книг, авторів, літературних новинок), наприклад: «Сучасна українська книга. Наталка Малетич», «Харукі Муракамі. Японський прозаїк і таємничий літописець», «Творча палітра Марини Павленко» тощо.

2) Буктрейлери (короткі відео, що знайомлять глядачів із змістом книги). До прикладу, на книгу Ірен Роздобудько «Все, що я хотіла сьогодні». Популярністю на каналі користується і буктрейлер до серії книг Джоан Роулінг про «Гаррі Поттера» [37].

3) Освітні відоматеріали (на різні теми, які пов'язані з бібліотекознавством, книгознавством та інформаційними комунікаціями: «Топ 10 цікавих фактів про книги та бібліотеки», «Музеї про минуле і сучасне книг», «Незвичайні музеї України», «Медіаграмотність: клікбейти і фейки» тощо).

4) Культурно-мистецькі заходи (короткі відеозаписи подій, що проводяться в бібліотеках, включно з виступами, виставками, святами). Тут можна виділити: віртуальна книжкова виставка «Книжкове асорті», віртуальна виставка картин Жоржа Сера, казкова вікторина «Родзинки улюблених казок»,

виставка-пам'ять «Чорнобильські сльозинки», книжкова виставка «Абетка дорожньої безпеки» тощо.

Прикметною особливістю є регулярне оновлення контенту, що сприяє підтримці інтересу аудиторії. У середньому відео виходять раз на тиждень, у коментарях бібліотекарі активно взаємодіють з глядачами. Середня кількість переглядів відеоканалу Центральної бібліотеки Полтавської міської територіальної громади становить 295 ознайомлень. Це значення отримано шляхом ділення загальної кількості переглядів (349 467) на каналі на кількість відео (1186). Такі цифри є красномовним свідченням про помірний рівень зацікавленості, тобто середній показник. Водночас усе це підтверджує, що канал має стабільну аудиторію, яка регулярно переглядає відеоматеріали, а це є позитивним показником залученості.

Щодо загального висновку про функціонування YouTube-каналу можна зазначити, що контент каналу ЦБ ПМТГ цікавить певну аудиторію, але, на превеликий жаль, ще не досягає широкого загалу. Безумовно, завжди існує потенціал для збільшення кількості переглядів та залучення нової аудиторії. Передусім це можна зробити завдяки покращенню якості контенту, його просуванню та оптимізації каналу. Варто структурувати плейлисти за тематикою, що значно полегшить навігацію для користувача.

Як бачимо, Центральна бібліотека використовує різноманітні канали для спілкування з користувачами та інформування їх про свої послуги та заходи. Освоюючи соціальні мережі та їх інструменти, бібліотекарі створюють віртуальні платформи для активної взаємодії з користувачами.

Варто також нагадати, що необхідно розрізняти соціальні мережі від вебресурсів. Головно це стосується їхнього призначення.

Так, вебресурси бібліотек, якнайперше, слугують джерелом інформації, зокрема: надають користувачам доступ до електронних книг, журналів, каталогів, новин, оголошень та інших повідомлень; інформують про послуги, які надає бібліотека.

Тоді як соціальні мережі, навпаки, зорієнтовані на інтерактивне спілкування: вони забезпечують двосторонній зв'язок між бібліотекою та користувачами; дозволяють бібліотекарям відповідати на запитання, надавати різноманітні консультації та рекомендації; створюють платформу для обговорення книг, обміну думками та враженнями від івентів; сприяють формуванню спільноти однодумців навколо бібліотеки.

Отже, підсумовуючи все вищесказане, варто наголосити, що інтерактивні технології є потужним інструментом залучення та утримання цільової аудиторії бібліотеки, підвищення рівня взаємодії з користувачами. Позитивним є те, що Центральна бібліотека територіальної громади міста Полтави чітко усвідомлює важливість ефективної комунікації із зовнішнім середовищем для успішного функціонування.

Завдяки чіткій стратегії та активній роботі в цьому напрямку бібліотека:

- 1) невпинно збільшує кількість користувачів;
- 2) постійно розширює коло своїх партнерів;
- 3) значно підвищує свій авторитет та імідж;
- 4) стає центром культурного та соціального життя міста;
- 5) сприяє розвитку інформаційного суспільства.

Активна діяльність співробітників Центральної бібліотеки Полтавської міської територіальної громади є прекрасним свідченням можливості «іншого», сучасного життя традиційних бібліотек, їхньої трансформації у нові форми роботи та набуття досі невідомих якостей. Такі процеси, безсумнівно, сприяють розвитку освіти, культури, економіки та соціального життя громади.

Характерно, що використання сучасних технологій та інноваційних матеріалів забезпечує комфорт і зручність для всіх категорій користувачів бібліотеки. Особливу увагу було під час трансформації приділяється гнучкості простору, що дозволяє легко адаптувати його до різних потреб і видів діяльності. Важливим моментом є забезпечення безбар'єрного спілкування в бібліотечній сфері, що дозволяє кожному мати рівний доступ до інформаційних ресурсів та освітніх послуг.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЦБ ПМТГ ЯК БІБЛІОХАБУ

3.1. Упровадження нових форм та методів роботи бібліотеки

У сучасному інформаційному суспільстві бібліотеки зіштовхуються з багатьма викликами, пов'язаними зі зміною потреб користувачів і появою нових технологій. Щоб залишатися актуальними та потрібними соціуму, бібліотеки повинні постійно оновлювати свої послуги та пропонувати нові можливості клієнтам. Навіть найпрогресивніший заклад культури не має права зупинятися на досягнутому. Саме тому доцільно постійно відслідковувати технологічні новинки, вивчати досвід передових українських і зарубіжних книгозбірень, урізноманітнювати форми доступу до інформації, пропонувати нові та сучасні сервіси, що відповідають потребам користувачів.

Але варто пам'ятати, що головною метою інновацій, які впроваджуються в бібліотеці, є «створення комфортних умов для якісного задоволення читацьких запитів, покращення обслуговування користувачів, а також збереження традиційних бібліотечних послуг» [21].

Центральна бібліотека Полтавської міської територіальної громади активно працює над розвитком нових послуг, спрямованих на покращення якості життя містян. Позитивно, що, впроваджуючи інновації, бібліотека прагне знайти відповідний баланс між потребою змін і збереженням цінних класичних традицій. У процесі написання кваліфікаційної роботи провели зустріч із директоркою та співробітниками провідної книгозбірні щодо планів подальшого розвитку закладу. Цікавими, на нашу думку, є такі стратегічні моменти планування.

Насамперед, це стосується розвитку проєктної діяльності, спрямованої на впровадження інновацій та розширення соціального партнерства. Це уможливило б вийти за межі традиційних послуг, пропонуючи користувачам нові можливості.

Зазначимо, що нині в ЦБ ПМТГ реалізується 30 різноманітних проєктів, із них 2 міжнародних, 3 загальносистемних. Перспективними є, наприклад, організація навчальних тренінгів для широкого загалу користувачів за проєктом Української бібліотечної асоціації «Здобуття цифрових навичок у бібліотеках – Хабах цифрової освіти». До загальносистемних належать «Літо з книгою», «Шахи – гімнастика для розуму».

Головно, що проєктна діяльність сприяє налагодженню партнерських відносин з різними організаціями, громадськими об'єднаннями, а для бібліотекарів це можливість отримати новий досвід та навички.

Упродовж тривалого часу Центральна бібліотека Полтавської міської територіальної громади активно веде постійний моніторинг грантових програм, які можуть бути зреалізовані в бібліотечних просторах.

Цей процес дозволяє бібліотеці залучати додаткові кошти, які використовуються для нагальних потреб: модернізація інфраструктури, оновлення бібліотечного фонду, впровадження нових послуг. Грантові кошти можуть бути використані для фінансування різноманітних ініціатив, таких, наприклад, як: розроблення онлайн-курсів, організація культурних заходів, придбання нового обладнання тощо. До того ж, участь у грантових програмах дозволяє закладу отримати національне та міжнародне визнання, підтвердження креативності своєї роботи як у межах міста й області, так і всієї держави. Крім того, грантові програми часто передбачають співпрацю з партнерами, що може допомогти розширити мережу ділових контактів.

Перспективним і сучасним є заплановане розширення спектру послуг, зокрема для незрячих і слабоворих. Бібліотека прагне створити інклюзивне середовище, де люди з вадами зору зможуть вільно й комфортно користуватися всіма бібліотечними сервісами.

Усе функціонування бібліотеки ЦБ ПМТГ спрямовано на адаптацію роботи до сучасних суспільних тенденцій, створенню цікавих для громади проєктів. Постійна диверсифікація послуг, зростання активної аудиторії за рахунок організації різноманітних заходів у бібліотечних просторах, особливо

пожвавлення співробітництва з громадськими та благодійними організаціями на основі меморандумів про кооперацію.

Планується також продовження реалізації українсько-швейцарського проєкту «Ми діємо заради здоров'я» у співпраці з Благодійним фондом «Бібліотечна країна». Мета цієї програми – надання комплексної психосоціальної допомоги військовослужбовцям Збройних Сил України, членам їхніх сімей та внутрішньо переміщеним особам. У цьому ж напрямку має бути зrealізовано ще один проєкт – «Бібліотека як місце психосоціальної підтримки».

Як і всі бібліотеки країни, ЦБ Полтавської громади бере участь у реалізації схваленої Урядом (розпорядження КМУ від 03.03.2023р № 190-р) «Стратегії розвитку читання на період до 2032 року як складової гуманітарної безпеки України». Цією вказівкою передбачено посилення промоції книги як джерела знань та корисного досвіду; створення у бібліотеці зон стресостійкості та відпочинку, задоволення та відновлення; сприяння підвищенню ролі бібліотек у громаді як закладів, які інтегрують читацькі практики з різними видами дозвілля. А також постійну участь у загальноукраїнських акціях щодо промоції книги, наприклад, у Національних тижнях читання тощо.

Важливим аспектом діяльності бібліотеки є залучення представників місцевого бізнесу до участі у розвитку бібліотек як центральних інституцій громади згідно з принципом «Донат на розвиток бібліотек – інвестиції в майбутнє громади». До прикладу успішної реалізації такої співпраці є асоціація KONSORT, мережа магазинів «Аврора», які зголосилися взяти участь у цьому проєкті.

Як уже зазначалося вище, у бібліотеці планують створити безбар'єрне середовище з метою уможливлення доступу до сервісів книгозбірні всіх груп населення, включно з особами, що мають різні вади та потреби. Зокрема, слід створити фізичні умови (побудувати пандуси, зробити ремонт кімнат, туалетних кабінок для людей з обмеженими можливостями) та доступність внутрішнього простору для всіх людей незалежно від віку.

Конструктивним завданням є розвиток засобів альтернативної комунікації, зокрема, створення подкастів, читання книжок вголос, створення груп користувачів бібліотек, об'єднаних спільними інтересами, в месенджерах (Viber, Telegram тощо). Передусім, альтернативні канали зв'язку дозволять користувачам отримати доступ до бібліотечної інформації та послуг у зручний для них час та будь-де. Створення груп користувачів бібліотеки в месенджері дає можливість людям зі схожими інтересами спілкуватися, обмінюватися думками та рекомендаціями. Безперечно, бібліотечні онлайн-спільноти можуть стати майданчиками для взаємодопомоги, обміну досвідом та підтримки.

Для успішної модернізації книгозбірні важливою умовою є наявність сучасної комп'ютерної техніки, що забезпечить необхідне нормальне обслуговування. Найкращим варіантом вирішення цієї проблеми є придбання програмного бібліотечного забезпечення.

Надзвичайно актуальною для сьогодні є екологічна освіта полтавців. Співробітники запланували численні заходи, спрямовані на формування дбайливого ставлення до природи, популяризацію ідеї гармонії людини та довкілля. Пропонується використовувати такі нові форми роботи, як уроки екологічних знань, екомандрівки, екозустрічі, екомайстер-класи тощо. Ці освітні заходи спрямовані на підвищення обізнаності щодо екологічних проблем та розвиток практичних навичок захисту довкілля. Заняття можуть стосуватися тем, пов'язаних з переробкою відходів, використанням природних матеріалів, енергоефективністю. Учасники зможуть навчитися виготовляти екосумки, екоіграшки, екокосметику, багаторазові пакети та свічки з натуральних матеріалів.

Чудовою ідеєю може слугувати проведення ековиставки у форматах:

- 1) інформаційних стендів (плакати, банери з інформацією про екологічні проблеми та шляхи їх вирішення);
- 2) експонатів (виставкові зразки екологічно чистих продуктів, технологій переробки відходів, альтернативних джерел енергії);

3) інтерактивних зон (для практичних демонстрацій, де відвідувачі зможуть спробувати свої сили у виготовленні екологічних продуктів тощо).

Багато напрацювань із цієї теми мають співробітники Івано-Франківської МЦБС, які започаткували проєкт «Збережемо Землю разом». Були використані такі форми роботи:

- 1) екоакція «Зелений паросток майбутнього»(висадження квітів на прибібліотечній території);
- 2) ектолока «Разом зробимо Землю чистішою» (прибирання території біля бібліотеки);
- 3) виставка-роздум «Збережемо землю разом»;
- 4) екологічний відеолікбез «Чисте довкілля: від інформування до роздільного сортування»;
- 5) фотовиставка «Природа – музика душі фотомитця» [55].

Але слід наголосити, що не варто обмежуватися тижневими заходами, а необхідно висвітлювати екологічну тематику на постійній основі, що допоможе у формуванні екологічної свідомості та популяризації екологічно відповідального способу життя.

У зв'язку з процесами декомунізації у країні, з бібліотечного фонду було вилучено багато російськомовних книг. Нагальною потребою є поповнення фонду книгами українських авторів, передплата вітчизняних періодичних видань. З-поміж сучасних трендів заслуговують на увагу електронні видання, які також мають поповнити сайт електронної бібліотеки.

Важливою умовою ефективної трансформації традиційної книгозбірні в бібліохаб є запровадження додаткових платних послуг. Заклади, які йдуть в ногу з часом, уже декілька років поспіль успішно зреалізують цю ідею. Полтавці регулярно вивчають досвід інших подібних закладів і переймають кращі новації. Наприклад, з-поміж таких ноу-хау заслуговує на увагу діяльність Центральної бібліотеки імені Т. Г. Шевченка для дітей м. Києва, у якій було запроваджено надання платних послуг щодо проведення вистав, театральних, музичних постановок, циркових вистав, концертів. Також співробітники надають своє

приміщення для презентації культурно-масових та наукових заходів, професійних та корпоративних свят, міжнародних симпозіумів, практикумів тощо. Вартість послуг залежить від кількості учасників і коливається від 500 до 2000 гривень за годину. Діють, наприклад, такі ціни: послуга створення умов для відпочинку та самоосвіти за 1 день (50 грн.), місячний абонемент (500), оформлення реєстраційно-облікових документів користувачів бібліотеки (100 грн) тощо [38].

Багато уваги необхідно приділяти молоді, залучати її до бібліохабів. Значущим є впровадження до використання розвиваючих програм для дітей. Зокрема, можна запропонувати до користування візуальних мов програмування, таких як Scratch. Слід зауважити, що такі заняття мають бути спрямовані на розвиток у дітей логічного мислення та творчості.

Усе більшої популярності набирають в Україні майстер-класи з робототехніки, на яких діти й дорослі мають чудову нагоду навчитися основам цієї науки. Заняття можуть бути веселими та навчальними водночас, оскільки вони разом розвивають командну роботу, логічне мислення та навички вирішення проблем. Подібний гурток (безкоштовний) для дітей 10-14 років «Основи робототехніки на платформі Arduino» [12] ось уже декілька років поспіль діє на базі бібліотек Олександрійської централізованої бібліотечної системи. Крім того, під час навчання діти можуть набувати навички у сфері дизайну та програмування.

У часи воєнного лихоліття, у яких ми живемо вже майже три роки, особливого значення набувають заходи, спрямовані на поновлення ментального здоров'я людей різних вікових категорій. У цьому сенсі цікавим форматом можуть бути казкові вечори в наметі. Цей формат літературно-розважальних програм для дітей організовується в приємній атмосфері спеціально обладнаного намету. Казки повинна читати людина, яка вміло користується інтонацією, мімікою, жестами. Метою заходу є не лише розвага, а й розвиток у молодого покоління уяви та інтересу до читання.

Не менш захоплюючим і пізнавальним заходом може стати «Ніч у бібліотеці», учасники якого мають можливість провести ніч у стінах книгозбірні. Оригінальність наповнення цього івенту залежить від фантазії та креативності організаторів. Варто вибрати конкретну тематику заходу, наприклад, це може бути «Чарівна ніч», «Подорож у космос», «Детективна історія» та ін. Можна створити різноманітні тематичні простори для ігор, читання, творчих занять тощо. Також на нічлігу присутні бібліотекарі, які дбають про безпеку учасників та організацію заходу.

Прикметно, що цей формат бібліотечних програм починає набирати популярності в Україні. Так, у 2016 році за підтримки Української бібліотечної асоціації «Ніч у бібліотеці» пройшла у 5 столичних бібліотеках. Програма заходів була різноманітною. Наприклад, у Науковій бібліотеці імені Михайла Максимовича – головній бібліотеці Київського національного університету імені Тараса Шевченка – учасники могли взяти участь у «Битві поезій», турнірі з настільних ігор, літературній вікторині, грі «Створення детективу». У перервах між подіями влаштовуються музичні антракти, чаювання та застілля, а у фіналі дійства відвідувачі ворожили на книгах.

У відділі мистецтв Публічної бібліотеки імені Лесі Українки м. Києва, більша частина такої нічної програми програми – лекторії. Один із вечорів розпочався з виставки книг і картин та майстер-класу з батику. Згодом відбувся відеолекторій «Екранізація світової класики» [52].

У Тернопільській дитячій бібліотеці проводили «Ніч Гаррі Поттера», декілька команд дітей виготовляли окуляри і чарівну паличку літературного героя [58].

Ще однією інтерактивною програмою для молодшої вікової групи, яка забезпечує розвиток інтелектуальних, комунікативних і творчих здібностей, є квест «Пошук скарбів». Діти діляться на команди, а потім розгадують головоломки та шукають підказки, щоб знайти захований «скарб» у бібліотеці. Використовуються тематичні сценарії, пов'язані з популярними книгами та оповіданнями.

Удалим прикладом реалізації цього заходу може бути веселий квест «У пошуках скарбу казок», який проводиться в Бурсадській бібліотеці Вінницької області. Це була мандрівка сторінками життя героїв дитячих казок. Діти розгадували анаграми з казки «Рукавички», співали караоке пісні про Колобка, танцювали Червону Шапочку, розгадували ребуси з героями казки «Курочка Ряба», відповідали на запитання з казки «Коза-дереза» [47].

Сприйнятливим для відвідувачів є і «Клуби читачів», які об'єднують людей, що виявляють інтерес до літератури. Під час таких зустрічей учасники обговорюють прочитані книги, діляться своїми думками та враженнями про них. У межах засідань клубу можна запросити письменників, поетів, літературознавців для спілкування, дискусії чи автограф-сесії. Прикметно, що клуби можуть бути організовані в різних форматах залежно від вікової категорії учасників.

Загалом клуби за інтересами, що діють при бібліотеках, створені для спілкування людей, підвищення їх соціальної активності та розширення інтересів. Крім літературних клубів, можна створити й інші, наприклад: «Екологічний клуб», «Клуб історії», «Мовний клуб», «Клуб здорового способу життя», «Кубок рукоділля» тощо.

Методичні рекомендації щодо створення клубів за інтересами детально висвітлено у виданні Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки.

Як приклад, наведено діяльність РКЗ «Балаклійська ЦБС», до складу якої входить 35 бібліотек, з них на базі 32 бібліотек діє 39 клубів за інтересами. У посібнику зазначається, що співробітники Балаклійської ЦБС застосовують класифікацію клубів за віком та за напрямками діяльності. Так, за віком функціонують 4 клуби для літніх людей, 19 дитячих клубів, 1 клуб для підлітків, 15 клубів для змішаних вікових груп. Згідно напрямів діяльності клуби поділяються на такі види: інформаційно-пізнавальні, прикладної творчості, художньо-мистецькі, естетично-дозвіллеві, літературні, екологічні, краєзнавчі та ігрові [4, с. 8–9]. Варто зазначити, що усі ці дані взято до початку повномасштабного вторгнення. Нині, звісно, ситуація змінилася, але

співробітники впевнені, що після перемоги вони відновлять діяльність свого закладу.

Загалом, клубна діяльність бібліотеки має ще одне позитивне значення – це може стати потужним інструментом для залучення нової аудиторії. Вони створюють спільноти за інтересами, надають можливості особистого, професійного розвитку чи просто відпочинку. Усе це уможлиблює перетворення бібліотеки на центр культурного та соціального життя громади.

Ще однією формою залучення цільової аудиторії є проведення такого цікавого заходу, як майстер-класи з кулінарії, під час яких люди навчають готувати нові страви з різних країн світу, дегустують їх, обговорюють кулінарні традиції. Так, в Одеській національній науковій бібліотеці до Міжнародного дня кухаря і кулінара (20 жовтня минулого року) у межах «Клубу родинного дозвілля» було представлено бібліографічний огляд книжкової виставки «Кухня народів світу, а також кулінарія різних регіонів України». Потім для гостей провели кулінарний майстер-клас «На щирі пироги». Присутнім детально розповіли як готувати осінні пироги з різноманітними начинками. Також усі бажаючі взяли участь у приготуванні пирогів із вірменського лаваша [33].

Доволі часто простір бібліотек використовують для проведення занять із йоги та сеансів медитації. У сучасних умовах вони є життєвонеобхідними, оскільки вони спрямовані на покращення фізичного та психічного здоров'я відвідувачів. Професійні тренери пропонують різні техніки медитації, дихальні чи фізичні вправи, релаксаційні техніки, які допоможуть знизити стрес, покращити концентрацію, підвищити загальне самопочуття. Наприклад, Луцька центральна бібліотека для дорослих Луцької міської ради проводить заняття з дитячої йоги з професійним інструктором у вільній ігровій формі, з дотриманням азів йоги, що передбачає плавність рухів та статичність в асанах [46]. Такі заняття проводяться для всіх бажаючих і в Центральній бібліотеці Полтавської міської територіальної громади.

Важливим кроком до розвитку інклюзивного середовища в бібліотеці та сприяння доступності інформації для всіх людей мають стати курси жестової

мови, які значно допомагають зменшити бар'єри спілкування для людей із вадами слуху. Відомо, що такі курси вже впродовж року активно практикує бібліотека-філія 1 ВМ ЦБС (м. Вінниця).

Щодо залучення молоді заслуговує на увагу досвід Волинської обласної бібліотеки для юнацтва. Тут проходив літній інформаційний табір «Медіаактус: історія в моменті», де діти мали змогу:

- 1) оволодіти мистецтвом сторітелінгу (навчитися знімати відео, занотовувати коментарі, писати цікаві та професійні тексти);
- 2) розкрити свій творчий потенціал (відвідати майстер-класи, квести, пограли в настільні ігри);
- 3) спробувати себе в ролі ведучого (створити власне шоу та зняти репортаж);
- 4) навчитися працювати в команді (ставити цілі та досягати їх з разом з однолітками) [34].

Отже, підсумовуючи проаналізовані нові форми роботи бібліотек різних регіонів країни, можна зробити висновок, що вже накопичено доволі багатий цінний досвід із цього питання. Такі зміни продиктовані вимогами часу і є актуальними, оскільки допомагають зберегти бібліотеку як культурний заклад.

Як і багато інших українських книгозбірень, ЦБ ПМТГ, реалізуючи інноваційні послуги та проєкти, має великий потенціал для розвитку та посилення її ролі як культурно-просвітницького центру громади.

Розвиток альтернативних джерел комунікації та використання нових технологій дозволить бібліотеці йти в ногу з часом, надаючи користувачам сучасні та зручні способи доступу до інформації та послуг.

Розширення спектру діяльності шляхом організації різноманітних заходів, таких, як клуби за інтересами, сеанси медитації, майстер-класи сприятиме збільшенню кількості відвідувачів та формуванню спільноти навколо бібліотеки, де люди зможуть зустріти однодумців.

Безумовно, важливою вимогою успіху є постійне навчання персоналу, співпраця з іншими організаціями та участь у грантових програмах, що забезпечать стабільний розвиток бібліотеки та підвищення якості послуг.

3.2. Пропозиції щодо розвитку бібліотечного простору ЦБ ПМТГ

Створення приємного, функціонального, інтерактивного бібліотечного простору, де кожен знайде щось корисне для себе, – завдання, яке передбачає постійний моніторинг інноваційних підходів, технологічних новинок та успішних практик передових бібліотек, як українських, так і зарубіжних. Інтеграція новітніх технологій, створення різноманітних зон для навчання, творчості та відпочинку, організація тематичних заходів – усе це дозволяє бібліотеці розвиватися та залучати нових відвідувачів.

Як уже неодноразово зазначалося, Центральна бібліотека Полтавської територіальної громади відіграє важливу роль у культурному та освітньому житті міста. Багатий бібліотечний фонд, кваліфікований персонал, різні заходи, затишний та світлий простір роблять книгозбірню популярним місцем для людей будь-якого віку та інтересів. Тут приємно проводити час, читаючи книгу, працюючи чи спілкуючись з однодумцями.

Центральна бібліотека у своїй діяльності вже впровадила «концепцію чотирьох просторів», завдяки якій вона оновила інтер'єр, щоб відповідати потребам сучасних користувачів.

Однак, на нашу думку, бібліотека має ще значний потенціал для розвитку та модернізації приміщення. Під час написання кваліфікаційного дослідження ми пропонуємо розглянути нові та цікаві зони для різних видів діяльності, які можна використати у полтавській бібліотеці.

Щодо розширення використання бібліотечного простору слід порекомендувати досвід Козельщанської бібліотеки, яка перетворена на сучасний смарт-простір, в якому успішно поєднуються традиційні функції книгозбірні та інноваційного центру громадської активності. Виділимо кілька

моментів із досвіду роботи провідних книгозбірень, які ЦБ ПМТГ може взяти на озброєння.

Насамперед, це зручна навігація, яка полегшує орієнтацію в приміщенні. Яскраві стрічки на підлозі ведуть відвідувачів до різних кімнат-локацій, допомагаючи швидко знайти потрібну зону. Крім того, є інформаційний банер, на якому перераховані всі доступні користувачеві місця.

Варто приділити увагу функціональному зонуванню, де простір поділено на чітко окреслені зони, такі, як; читальна зала, комп'ютерний клас, дитяча зона, принт-центр (для роботи з електронними носіями, оргтехнікою), місце, в якому є можливість поєднати процеси читання, підготовки до уроків і гри. Не завадить і кава-пойнт (кав'ярня, обладнана санітарно-технічними приладами) [15].

Обов'язково у сучасній бібліотеці має бути місце для роботи з 3D-принтером (щось на зразок комп'ютерного класу), який користувачі можуть використовувати для створення власних об'ємних фігур, прототипів тощо.

Важливо також мати місце для звукозапису, обладнане у творчій студії. Клієнти закладу матимуть змогу записувати аудіоподкасти, а, наприклад, учні музичної школи створюватимуть композиції для творчих конкурсів.

Надзвичайно доцільним буде оснащення приміщення сучасною системою кліматизації, протипожежного захисту, відеоспостереження, розмістити шафи для особистих речей користувачів [15]. Застосування таких інноваційних підходів у використанні бібліотечного простору може значно підвищити функціональність і привабливість Центральної бібліотеки.

Ще одним цікавим варіантом поєднання класичної книгозбірні з креативними творчими експериментами є Центральна бібліотека імені Тараса Шевченка для дітей м. Києва. Прикметно, що приміщення закладу поділено на такі тематичні локації:

- 1) Діти. Kids;
- 2) Підлітки. Teens;
- 3) Дорослі. Adults;
- 4) Мистецтво. Art;

5) Простір подій. Event room та ін.[38]

У вересні 2023 року тут відкрили ще спеціальний відділ настільних ігор, в якому для дітей різного віку й інтересів доступні понад 125 ігор.

Неочікуваним рішенням є використання як елемента простору бібліотеки внутрішнього дворика. Він обладнаний пуфами і стільцями та є комфортним місцем для читання, спілкування та ігор на свіжому повітрі. З огляду на київський досвід, це дуже зручно, оскільки не тільки економиться місце всередині приміщення, але й дає можливість відвідувачам відпочити та попрацювати в приємній комфортній атмосфері.

В усьому світі відомий сад на даху Варшавського університету (Польща). Використовуючи польський досвід, кияни створили оригінальну терасу на даху свого бібліохабу. Обладнана столами, лавками, медіаобладнанням та екраном, вона може стала оригінальним місцем проведення літературних вечорів, кінопоказів, лекцій та зустрічей. Цей майданчик також можна орендувати для надання приватних послуг.

Нікого не потрібно переконувати в популярності такої соціальної мережі, як Instagram. З огляду на це, на нашу думку, ще однією цікавою зоною для створення фото та відео буде «Інстаграмний простір». У бібліохабі можна створити красивий фон із рядів стелажів з книгами, що займають всю довжину та висоту однієї зі стін. Такий унікальний простір привабить до бібліотеки молодь, яка активно користується соціальними мережами [38]. Цілком можливою є й оренда такого приміщення, що робить його джерелом додаткового доходу для бібліотеки.

Аналізуючи зарубіжний досвід створення бібліотечного простору, можна побачити різні підходи до модернізації та адаптації бібліотек до потреб сучасних користувачів.

Одним із яскравих прикладів цього є Швеція, де акцент робиться на максимально зручному розташуванні бібліотек для людей у прямому сенсі. Наприклад, у Стокгольмі бібліотеку відкрили в будівлі великого торгового центру Kista Torgu, щоб забезпечити зручність та доступність для користувачів.

Рішення було прийнято з урахуванням реальності: бібліотека повинна бути там, де люди збираються. Статистика справді підтвердила ефективність цього кроку, адже кількість відвідувачів зросла на 300%, а кількість виданих книжок подвоїлася [18, с. 87].

Щодо полтавської бібліотеки, то, попри те, що вона розташована на маленькій тихій вулиці, біля неї близько знаходиться зупинка громадського транспорту, що дозволяє досить швидко добиратися до закладу.

На нашу думку, керівництву ЦБ нашого міста необхідно розглянути ще один оригінальний данський досвід, який має назву «Трансформаційні лабораторії» («Change Labs»). У центрі читацької зони створюються лабораторії, в яких постійно проводяться експерименти, і цей простір змінюється кожні 5-6 місяців, наповнюючись новим тематичним змістом. До розроблення та реалізації лабораторних проєктів залучаються користувачі бібліотеки, що надає їм можливість самореалізуватися та творити разом з бібліотекою. Наприклад, у багатьох бібліотеках завдяки спільним зусиллям вже створено такі місця, як імпровізована площа, музична студія та літературна кав'ярня.

Одним із важливих проєктів данських книгозбірень було переобладнання читальні в «Кімнату новин». Приміщення обладнане: інформаційною колонкою, плазмовими панелями та сенсорними моніторами. На дисплеях у читацькій зоні постійно оновлюється інформація, яка може бути корисною для користувачів. Для привернення уваги розроблено інформаційну галерею [16, с. 75].

Заслуговує на увагу і незвичним підходом до організації простору, представлений у Національній бібліотеці м. Йьорінга (Данія). Він відрізняється від традиційних закладів такого типу винятковим підходом до організації простору. На відміну від чіткого лінійного розташування книжкових полиць тут вони розміщені невимушено, створюючи атмосферу затишку. Цей нестандартний дизайн доповнюється так званими «полуничними галявинами» (куточки з м'якими кріслами, приглушеним освітленням, де відвідувачі знаходяться поза зоною видимості бібліотекаря).

Як важливий крок у розвитку бібліотечного середовища ЦБ ПМТГ варто розширити можливості створення молодіжних просторів. У нагоді можуть стати методичні рекомендації «Молодіжні простори в бібліотеках», створені за ініціативи членів Молодіжної секції Української бібліотечної асоціації. У посібнику презентовано детальні рекомендації для створення таких просторів та методики успішного виконання поставлених завдань. Також тут наведено визначення молодіжного простору як «вільного середовища для спілкування, соціальних ініціатив, особистісного розвитку, навчання, творчості та активного дозвілля. Тут кожен повинен почуватися у безпеці, не хвилюватися і не турбуватися через дискримінацію, знуцання»[45].

Передусім, молодіжні простори спрямовані на створення сприятливого середовища і передбачають такі нові форми діяльності, як, наприклад:

1) Коворкінг та спільна робота (тут молоді люди зможуть об'єднатися для роботи над проектами, навчання, обміну ідеями та розвитку стартапів).

2) Групові заходи (має бути простір, облаштований для тренінгів, консультацій, майстер-класів тощо);

3) хаби;

4) вільні простори для дозвілля;

5) секції, літні чи сезонні школи, гуртки;

6) конкурси, фестивалі;

7) правоосвітні заходи;

8) бібліоквести, букквести;

9) нічні екскурсії;

10) навчальні поїздки;

11) курси чи клуби вивчення іноземних мов;

12) різноманітні тренінги;

13) волонтерська діяльність тощо [45].

Обов'язковою умовою є доступ до обладнання (вільний доступ до комп'ютерів, принтерів, сканерів) та постійна інформаційна підтримка (інформаційні матеріали, книги, журнали, які зацікавлять молодь).

Варто наголосити, що у такому просторі має бути обладнано місце для координатора, який відповідає за роботу та планує заходи простору.

Прикладом вдалого втілення концепції молодіжного простору в бібліотеці може слугувати реконструкція бібліотеки Австралійського католицького університету в Мельбурні. Цей проєкт став відповіддю на стрімке зростання кількості студентів та мав на меті створити простір, який би: приваблював молодь (сучасний дизайн, зручні меблі, новітні технології та цікаві активності), сприяв не лише навчанню, але й творчості (тому у бібліотеці багато місця для групової роботи, дискусій та творчих заходів). Також бібліотекарям було важливо створити простір, який придатний для подальшої трансформації. Саме тому тут використовуються модульна конструкція меблів та гнучке планування простору, що дозволяє легко змінювати його конфігурацію відповідно до потреб [54, с. 161].

Ми глибоко переконані, що створення молодіжного простору в ЦБ ПМТГ стане чудовим способом модернізувати бібліотеку, зробити її більш привабливою для молоді, сприяти формуванню і розвитку читацької культури та активної громадянської позиції молодих людей.

Ще одним креативним простором, який можна створити в умовах українських реалій, є бібліотека Амстердама, що втілює концепцію вітальні. Тут налічується 1500 комфортних місць для відпочинку, які розташовані на всій території бібліотеки. Важливими складниками бібліотеки є кафе та ресторан. Особливою гордістю є «Перформативний простір», який надає можливість творити, створювати та презентувати свої роботи. Цей інноваційний майданчик оснащений усім необхідним для творчого самовираження: музичними інструментами, студією звуко- та відеозапису, обладнанням для знімання відеороликів, художніми майстернями [18, с. 89]. Відвідувачі можуть спробувати свої сили у різних видах мистецтв, а зустрічі з професійними художниками, дизайнерами, музикантами та письменниками допоможуть розвинути таланти та навички.

Загалом, одним із світових креативних трендів є використання музики для створення сприятливої атмосфери. Так, наприклад, у бібліотеках деяких коледжів Японії в холах для відпочинку та вестибюлях, крім квітів, гілочок сакури та інших національних елементів, читачів зустрічає неголосна музика [54, с. 162]. Це може бути класична музика, звуки природи або легкі мелодії, які допомагають знизити втому, напруженість та налаштуватися на відпочинок.

Іншим доволі оригінальним напрямком є інтеграція елементів ландшафтного дизайну та зон для розваги у бібліотечний простір. Наприклад, у бібліотеці міста Івака (Японія) можна побачити зеленний ландшафтний сад. Це справжній оазис спокою та натхнення. Тут можна відпочити від міської метушні, попрацювати на свіжому повітрі, провести час з родиною чи друзями, влаштувати пікнік, познайомитися з місцевою флорою.

У бібліотеці Геркулеса (штат Каліфорнія, США), крім широкого вибору книг, зручних зон для читання та сучасних мультимедійних центрів, пропонують відвідувачам: атракціони, ігрові кімнати та тренажерний зал [54, с. 162].

Отже, з огляду на світовий досвід, модернізація бібліотечного простору є необхідною умовою для залучення нових користувачів та підвищення функціональності бібліотек.

Інтеграція новітніх технологій, створення спеціалізованих зон для навчання, творчості, відпочинку сприяють розвитку бібліотек як багатофункціональних центрів громадської активності.

ЦБ ПМТГ уже успішно зреалізувала чимало проєктів, створюючи комфортні та інноваційні простори для своїх відвідувачів. Подальший розвиток передбачає впровадження нових послуг та ініціатив, що включає створення креативних зон, організацію соціальних та оздоровчих заходів. Крім того, створення молодіжних просторів допоможе зробити ЦБ ПМТГ привабливішою для сучасного покоління.

Адаптація найкращих світових та вітчизняних практик дозволить бібліотеці залишатися мультифункціональним центром, який задовольняє

потреби сучасних користувачів, залучає нових відвідувачів та сприяє розвитку культурного й освітнього життя міста, соціальній інтеграції та єдності громади.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження зроблено такі висновки.

1. У результаті проведеного аналізу встановлено, що бібліохаби представляють нову модель бібліотечних установ, що значно перевершує традиційні уявлення про класичну книгозбірню. У ньому інтегруються різні види культурної, дозвілєвої та освітньої діяльності, які створюють умови для креативності, інклюзивності, співпраці, навчання та культурного обміну.

Вивчення та аналіз теоретичних основ функціонування бібліохабів показало, що існують різні підходи до визначення цього терміна, але єдине, загальноприйнятне, відсутнє. Спільним для всіх підходів є акцент на створенні доступного та багатофункціонального простору, що сприяє соціальній взаємодії, особистісному розвитку, навчанню та творчості.

Крім того, науковці зазначають, що однією з важливих характеристик бібліохабів є чітке зонування простору. Його організація ґрунтується на принципах відкритості, доступності, гнучкості, комфорту та інтерактивності. У бібліохабах України активно впроваджують модель «чотирьох просторів», яка поділяється на зони для навчання, натхнення, зустрічей та проведення подій.

Проаналізовано досвід трансформації традиційних бібліотек у бібліохаби, на прикладах успішних проєктів, як вітчизняних, так і закордонних. Дослідження показало, що основними факторами успіху є впровадження сучасних технологій, створення гнучких просторів для різноманітних активностей та орієнтація на потреби користувачів.

Варто підкреслити, що інноваційні послуги, які пропонують бібліохаби, значно розширюють спектр можливостей для користувачів. Вони містять медіалабораторії, креативні центри, мобільні бібліотеки (бібліобуси), студії віртуальної та доповненої реальності, 3D-принтери, робототехнічні клуби тощо. Це не лише сприяє розвитку нових навичок серед відвідувачів, але й робить бібліохаби центрами соціокультурної активності.

2. Під час написання кваліфікаційної роботи було досліджено специфіку бібліотечно-інформаційних послуг і комунікативних стратегій, які функціонують у Центральній бібліотеці Полтавської міської територіальної громади.

Насамперед, слід зазначити, що комунікативні стратегії спрямовані на створення відкритого і дружнього простору для спілкування та взаємодії.

Бібліотека використовує інтерактивні технології для залучення населення, а саме вебресурси і соціальні мережі. Використання останніх дозволило закладу збільшити кількість користувачів, покращити з ними комунікацію і, загалом, підвищити рівень задоволеності послугами бібліотеки.

Бібліохаб організовує численні заходи, такі, як: майстер-класи, тренінги, культурні події та виставки, що сприяють активному залученню громади до життя бібліотеки. Важливу роль відіграє також співпраця з місцевими організаціями та реалізація грантових проєктів, які забезпечують фінансову підтримку для створення та модернізації бібліотечних послуг і просторів, спрямованих на покращення якості життя містян.

3. Після вивчення накопиченого досвіду працівниками Центральної бібліотеки ПМТГ, ознайомлення із діяльністю провідних бібліохабів України та зарубіжжя, було розроблено рекомендації та поради щодо подальшого розвитку полтавської книгозбірні. Вони спрямовані на зміцнення ролі бібліотеки у житті громади, підвищенні якості послуг та забезпечення сталого розвитку.

З'ясовано також, що колектив бібліотеки ставить перед собою амбітні цілі, а саме:

- 1) розвивати проєктну діяльність;
- 2) створювати безбар'єрне середовище;
- 3) упроваджувати альтернативні засоби комунікації.

Ми порекомендували співробітникам бібліотеки зосередитися ще на таких напрямках.

По-перше, важливо продовжувати модернізацію бібліотечного простору, створюючи зони для різних видів діяльності. Зокрема, це можуть бути зони для молоді, активного відпочинку, кафе-поінт та ін.

По-друге, слід посилювати інформаційну та технічну підтримку, впроваджуючи нові технології, які спрощують доступ до інформації та роблять його більш зручним для користувачів. Співробітникам бібліохабу рекомендовано застосовувати інші канали комунікації, зокрема Telegram, Instagram.

По-третє, варто запроваджувати нові форми освітніх та культурних програм: клуби за інтересами, курси жестової мови, квести для дітей, екологічні заходи, лекторії тощо.

Загалом, сучасні бібліохаби, зокрема ЦБ ПМТГ, демонструють успішне поєднання традиційних бібліотечних функцій з новими комунікативними та інформаційними технологіями, що сприяє розвитку інформаційної культури, освіти та громадської активності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27.01.1995. Дата оновлення: 01.01.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 22.03.2024).
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Національної стратегії зі створення безбар'єрного доступу до 2030 року». URL: <https://mtu.gov.ua/content/nacionalna-strategiya-zi-stvorennya-bezbareernogo-prostoru-v-ukraini.html> (дата звернення: 26.03.2024).
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Стратегія розвитку читання на період до 2032 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 23.04.2024).
4. Бібліотечні клуби за інтересами: методичні поради бібліотекарю в організації творчих об'єднань користувачів : метод. рекомендації. Харків : ХОУНБ, 2018. 25 с.
5. Бібліохаб як сучасний бібліотечний простір. URL: <https://zounb.zp.ua/resource/zaporizkyu-kray/zaporizhzhya-bibliotechne/fahova-osvita/bibliohab-yak-suchasnij-bibliotechnij-prostir> (дата звернення 16.04.2024).
6. Відсьогодні оновлена медіатека «Під Високим Замком» офіційно відкриває двері для юних читачів. URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/culture/280810-vidsohodni-onovlena-mediateka-pid-vysokym-zamkom-ofitsiino-vidkryvaie-dveri-dlia-iunyh-chytachiv> (дата звернення 13.04.2024).
7. Ворона В. О. Бібліохаб як сучасна модель діяльності бібліотеки. *Актуальні питання інформаційної діяльності: теорії та інновації*: зб. матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конф., м. Одеса, 20-21 березня. 2024 р. / під заг. ред. В. Г. Спрінсяна. Одеса : Одеська політехніка, 2024. С. 65–70.
8. Ворона В. О. Специфіка бібліотечно-інформаційних послуг у бібліохабах. *Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері*: збірник матеріалів ІХ Всеукраїнської наукової студентської конференції (м.

Вінниця, 12 квітня 2024 р.) / ред. кол. Г. П. Лукаш, О. М. Анісімова та ін. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2024. С. 94–97.

9. Булахова Г. Рекламна стратегія просування продуктів і послуг бібліотек у соціальній мережі Facebook. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2016. Вип. 43. С. 331–345.

10. Бутко Л. В., Василенко Д. П., Саранча В. І. Соціокультурна діяльність бібліотеки в умовах її цифровізації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 1. С. 19–26.

11. Гранкіна О. Оціум-бібліотека – мережа публічних просторів. *Бібліотека мрії*. 2020. № 1. С. 11–13.

12. Гурток «Основи робототехніки на платформі Arduino». URL: <https://www.cbilib.alexandriya.com/novuny/gurtok-osnovy-robototehniky-na-platformi-arduino.html> (дата звернення: 04.05.2024).

13. Директор Полтавської міської централізованої бібліотечної системи Таміла Дузенко: «Коло друзів бібліотек міста постійно розширюється». URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/direktor-poltavskoyi-miskoyi-centralizovanoyi-bibl/> (дата звернення 13.05.2024).

14. Директорка Українського інституту книги розповіла, скільки книгарень та бібліотек зараз працює в Україні. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2023/05/25/254476/> (дата звернення: 25.03.2024).

15. Дитяча кімната, лекторій та мультимедійний клас: у Козельщині перетворили бібліотеку на сучасний смарт-простір. URL: <https://kolo.news/category/suspilstvo/33244> (дата звернення: 29.04.2024).

16. Диха С. В. Інноваційні форми роботи з читачами в бібліотеках світу *Бібліотека в освітньому просторі* : інформ. бюл. Хмельницький : ХНУ, 2016. № 22 . С. 70–83.

17. Діємо для здоров'я. URL: <https://www.actforhealth.in.ua/> (дата звернення: 17.05.2024).

18. Думинська С. Стратегічна мета та розробка нових моделей бібліотек. Зарубіжний досвід публічного управління та адміністрування для України.

Актуальні проблеми державного управління. 2021. Т. 3, № 84. С. 85–91. URL: <http://uran.oridu.odessa.ua/article/view/246293>

19. Жалко Т. Й., Ляшук Н. В. Віртуальний бібліотечний простір як середовище соціокультурної комунікації (на прикладі бібліотек м. Луцька). *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2019. № 2. С. 14–21.

20. Закомірний І. Бібліохаб – сучасний культурно-освітній простір для дітей, молоді та дорослих. *Педагогічна газета України*. 2020. № 5. С. 6–8.

21. Інноваційні форми роботи в бібліотеці. URL: <https://zhashkiv3.school.org.ua/news/12-10-30-22-04-2020/> (дата звернення: 09.05.2024).

22. Каракоз О. Технології віртуальної реальності у сучасному бібліотечному середовищі: використання в умовах медіатизації суспільства. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2023. №6. С. 121–129. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-03.03.2023.37> (дата звернення: 29.05.2024).

23. Коваль Т. М., Туровська Л. О. Інноваційні моделі сучасної бібліотеки у контексті бібліотечно-інформаційного обслуговування. *Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4-6 жовтня. 2016 р. Київ, 2016 р. С. 43–46.

24. Козицька Т. С. Розвиток інформатизації Хмельницької міської централізованої бібліотечної системи. *Хмельниччина в контексті історії України* : матеріали Всеукраїнської науковокраєзнавчої конференції. Хмельницький, 2012. С. 314–318.

25. Колоскова Г. Ресурси мережі інтернет як елемент інформаційного обслуговування користувачів публічних бібліотек. *Бібліотечна справа у сучасних інформаційно-комунікативних процесах: тенденції та перспективи*. 2017. № 3. URL: <https://conf.oa.edu.ua/index.php/libconf/libcon201703/rt/> (дата звернення 10.04.2024).

26. Краці бібліотеки: Америка, Азія, Африка та Австралія. URL: <https://www.imena.ua/blog/the-best-libraries-in-the-world-america-asia-africa-australia/> (дата звернення 25.03.2024).
27. Кузьменко О. І., Загуменна В. В. Трансформація та розширення функцій бібліотек у сучасному цифровому просторі. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 3. С. 38–44.
28. Кулик Є. Формування віртуального бібліотечного простору для бібліотечно-інформаційного обслуговування юнацтва. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 12. С. 28–35.
29. Майбутні фахівці вивчали досвід найсучаснішої бібліотеки Полтавської громади. URL: <https://nupp.edu.ua/news/maybutni-fakhivtsi-vivchali-dosvid-naysuchasnishoi-biblioteki-poltavskoi-gromadi.html> (дата звернення: 10.04.2024).
30. Міхеєва А. С. Аналіз досвіду формування інтер'єру сучасної публічної (загальнодоступної) бібліотеки. *Наукові розробки молоді на сучасному етапі* : тези доповідей XVI Всеукраїнської наукової конф. молодих вчених та студентів, м. Київ, 27-28 квітня. 2017 р. Київ : КНУТД, 2017. С. 504–505.
31. Молчанова С. А. Позиціонування бібліотеки в інформаційному просторі як засіб ефективної комунікації з користувачами. Кам'янець-Подільський, 2020. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3758> (дата звернення: 24.05.2024).
32. Моршина Н. Роль соціальних медіа в формуванні бібліотечної спільноти. *Молодий вчений*. 2021. №1. С. 137–140.
33. «На щирі пироги!»: до Міжнародного дня кухаря і кулінара. URL: https://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=3876 (дата звернення: 17.05.2024).
34. Неформальна освіта в бібліотеці. Частина 2. URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=8608> (дата звернення: 28.04.2024).
35. Оніпко Т.В. Інновації в діяльності бібліотечних установ. *Збірник наукових статей магістрів*. Полтава : ПУЕТ, 2020. С. 184–189.

36. Офіційна сторінка Центральної бібліотеки Полтавської міської територіальної громади у мережі «Фейсбук». URL: <https://m.facebook.com/100069956862689/> (дата звернення: 25.03.2024).

37. Офіційний канал Центральної бібліотеки Полтавської міської територіальної громади у відеохостингу «Ютуб». URL: <https://www.youtube.com/@user-fd3hi9cr6j> (дата звернення: 25.04.2024).

38. Офіційний сайт Центральної бібліотеки ім. Т. Г. Шевченка для дітей м. Києва. URL: <https://shevkiyivlib.org.ua> (дата звернення: 25.04.2024).

39. Офіційний сайт Центральної бібліотеки Полтавської міської територіальної громади. URL: <https://cbs.poltava.ua/index.php/pro-nas> (дата звернення: 16.04.2024).

40. Оціум-Бібліотека: як громаді зробити радянську книгозбірню «своїм» місцем. URL: <https://archive.chytomo.com/place/ocium-biblioteka-yak-gromadi-zrobiti-radyansku-knigozbirnyu-svoiiim-miscem> (дата звернення 19.03.2024).

41. Пасмор Н. П. Інноваційний workspace й архітектурноландшафтні локації у бібліотеках як вільні майданчики для генерації освітньо-наукових ідей. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. 2020. Вип. 2. С. 10–19.

42. Перевтілення київських бібліотек: реалізація проекту «Сучасний бібліотечний простір – БібліоHUB». URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=4181> (дата звернення 10.04.2024).

43. Передерій І. Г. Вітчизняний досвід реалізації данської моделі бібліотеки «Чотири простори» (на прикладі Центральної бібліотеки Полтавської міської територіальної громади) *Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 23 листоп. 2023 р. Полтава : НУПП, 2023. С. 156–162.

44. Полтавські бібліотеки під час повномасштабної війни списали 81 тисячу російських книжок. URL: <https://suspilne.media/poltava/562371-poltavski->

biblioteki-pid-cas-povnomasstabnoi-vijni-spisali-81-tisacu-rosijskih-knizok/ (дата звернення: 01.04.2024).

45. Посібник «Молодіжні простори в бібліотеках». URL: <https://www.auc.org.ua/novyna/posibnyk-molodizhni-prostory-v-bibliotekah> (дата звернення: 18.05.2024).

46. Публічні бібліотеки об'єднують однодумців. Частина 2. URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=9088> (дата звернення: 08.05.2024).

47. Розважальний квест «У пошуках казкових скарбів» відбувся у бібліотеці. URL: <https://radabershad.gov.ua/news/culture/4744-rozvazhalniy-kvest-u-poshukah-kazkovih-sk> (дата звернення: 23.04.2024).

48. Савенко Л. Професіоналізм бібліотекарів, креативність та соціальне партнерство – шлях до успішної бібліотеки. *Бібліосвіт*. 2018. № 3. С. 8–17.

49. Сенько Т. В. Хаби як інноваційна складова соціокультурного простору. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2022. № 4. С. 35–41.

50. Сисова Ю. В. Бібліотечний фандрайзинг під час війни: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 4. С. 30–34.

51. Смітсонівський інститут (США), Федеральне Міністерство закордонних справ Німеччини та Goethe-Institut обрали бібліотеки Полтави. URL: <https://dc.rada-poltava.gov.ua/news/view/?id=19124> (дата звернення: 26.04.2024).

52. Сьогодні в столиці влаштують «Ніч в бібліотеці» з квестами і кінопоказами. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/5671/> (дата звернення: 14.05.2024).

53. Таміла Дузенко: «Бібліотеки – це імідж влади». <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/tamila-duzenko-biblioteki-ce-imidzh-vladi/> (дата звернення: 25.04.2024).

54. Терещенко О. В. Організація простору сучасної бібліотеки. *Публічна бібліотека – соціокультурний центр регіону: технології, розваги, дизайн* :

матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф.– брейнстормінгу, м. Харків, 20 травня. 2016 р. Харків : ЦГБ Белінського, 2017. С. 159–163.

55. Тиждень екологічних знань у бібліотеці. URL: <https://www.mvk.if.ua/news/54954> (дата звернення: 03.05.2024).

56. Українська бібліотечна енциклопедія. URL: <https://ube.nlu.org.ua/> (дата звернення: 13.03.2024).

57. У Теофіпольській громаді розпочав працювати БібліоХаб - центр коаліції допомоги. URL: <https://teofipol-gromada.gov.ua/news/1683558948/> (дата звернення 22.04.2024).

58. У Тернопільській дитячій бібліотеці минула «Ніч Гаррі Поттера». URL: <https://suspihne.media/ternopil/13171-u-ternopilskij-ditacij-biblioteci-minula-nic-garri-pottera/> (дата звернення: 16.05.2024).

59. У Якушинецькій ОТГ з'явився бібліобус – сучасна мобільна бібліотека на колесах. URL: <https://www.auc.org.ua/uspihy/u-yakushyneckiy-otg-zyavuvsvya-bibliobus-cuchasna-mobilna-biblioteka-na-kolesah-video> (дата звернення: 17.04.2024).

60. Центральна бібліотека ПМТГ URL: <https://kultura-poltava.gov.ua/common/institutions/centralna-biblioteka-pmtg> (дата звернення: 20.04.2024).

61. Чередник Л., Сидоренко В. Сучасна бібліотека як вільний простір: історія трансформації. *Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи* : матеріали VI міжнародної наук.-практ. конф., м. Полтава, 25 лист. 2021 р. Полтава : НУПП, 2021. С. 237–241.

62. Чотири простори бібліотеки: модель діяльності: практич. посіб. / автори-укладачі: О. Бояринова, О. Бруй, Л. Лугова, Я. Сошинська, І. Шевченко; Українська бібліотечна асоціація. Київ : ВГО Українська бібліотечна асоціація, 2020. 104 с. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/> (дата звернення: 03.05.2024).

63. Яковенко О. Г., Венідиктова А. В., Василенко О. М. Бібліотечні послуги: облік, статистика, ефективність : науково-методичний посіб. Київ : НБУВ, 2019. 132 с.

64. Як пройти в бібліотеку: 5 сучасних бібліохабів Києва. URL: <https://bzh.life/ua/mesta-i-veshi/kak-projti-v-biblioteku-5-sovremennyh-bibliohabov-kiyeva/> (дата звернення 13.04.2024).